

Eugenia Rostańska
Maria Lorek
Kamila Smozik
Monika Pietrzyk
Włodzimierz Porębski

**„Szkola ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM”
jako wsparcie edukacyjne szkoły**

Raport ewaluacyjny

Fundusze
Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM” jako wsparcie edukacyjne szkoły

Raport ewaluacyjny

Eugenia Rostańska

Maria Lorek

Kamila Smozik

Monika Pietrzyk

Włodzimierz Porębski

Autorzy:

Eugenia Rostańska
Maria Lorek
Kamila Smozik
Monika Pietrzyk
Włodzimierz Porębski

Redakcja:

Eugenia Rostańska, Maria Lorek, Włodzimierz Porębski

Skład i łamanie:

Piotr Gorzelańczyk

Korekta:

Witold Ostrowski

Wydawca:

Fundacja Ekologiczna Wychowanie i Sztuka „Elementarz”

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

ISBN 978-83-86566-75-4

Katowice 2023

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Spis treści

Edukacja to nieustająca aktywność w zmianach – <i>Eugenia Rostańska</i>	4
1. Idea Szkoły ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM. Fakty i refleksje – <i>Maria Lorek</i>	5
2. Opis projektu. Zadania i ich uczestnicy – <i>Maria Lorek, Włodzimierz Porębski</i>	10
3. Współpraca ze szkołami wspieranymi – <i>Kamila Smozik</i>	24
4. Konsultacje i superwizje – <i>Monika Pietrzyk</i>	35
5. Szkoła w zmianach. Projekt Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM w kontekście zadań współczesnej edukacji. Analiza i interpretacja raportu ewaluacyjnego – <i>Eugenia Rostańska</i>	40
Uwagi końcowe, czyli radości i troski realizatora – <i>Maria Lorek, Włodzimierz Porębski</i>	58

Edukacja to nieustająca aktywność w zmianach – *Eugenia Rostańska*

Szkoła, jako miejsce uczenia się i instytucja społeczna za to uczenie odpowiedzialna, wtopiona jest w świat współczesny, zmieniający się tempie szybszym niż mobilność i możliwości przekształceń systemów edukacyjnych, przy jednoczesnym zakotwiczeniu w traktowaniu jej jako elementu dodatkowego, bez wpływu na doświadczane zmiany w życiu dorosłym. – Ale szkoła – jak pisze Andrukowicz – „...wymyka się każdej precyzyjnej definicji pojęciowej – jako potężne narzędzie naszej cywilizacji... coraz bardziej zatracające się w technikach globalizacji... Współczesny człowiek do obrony swego bytu potrzebuje szkoły, która stała się tak dalece niezbędną, iż uzyskała status integralnego elementu ludzkiej egzystencji” (Andrukowicz, 2009, s.11). Uczenie się uzyskało jednak inny wymiar niż tylko szkolny.

Poszukiwania odpowiedzi na pytania o sens i konsekwencje kontekstów edukacji szkolnej nie są pytaniami tylko o fakty. Równie ważne jest bowiem ich indywidualne, osobiste znaczenie dla każdego uczącego się a także znaczenie i ich indywidualny pamięciowy obraz. Zawierają one w sobie poniekąd poszukiwanie odpowiedzi na pytania o sens i konsekwencje zmian we współczesnym społeczeństwie.

Edukacja szkolna nie jest procesem o określonych etapach – tak jakby to wskazywały podziały strukturalne. Dzieje się w upływającym czasie i w zmianach, jakie ów wpływ przynosi. Nie dzieje się jednorodnie wobec czynników zewnętrznych zmieniających sytuacje edukacyjne osób uczących się, których składniki funkcjonują jako zbiory rozmyte, w różny sposób i z różnym skutkiem wpływając na rezultat edukacji w szkole. Pobyt w niej, to czas doświadczania zdarzeń i kontaktów, komunikacji i warunków, które jako jej konteksty, modelują naszą aktywność i zmieniają obraz samego siebie. Może on być efektem doznawanych zmian w trakcie szkolnej edukacji. Ich spektrum jest szerokie a struktura powiązana i niedopowiedziana, o rozmytych brzegach i powiązaniach, o trudnych wskazaniach dominant. Mogą być też efektem kontekstów tego, co w edukacji nazywamy aktywnością własną, indywidualną. To ona niejednokrotnie formułuje i modeluje rezultaty edukacji, szczególnie w wymiarze indywidualnych doświadczeń i zmian nimi wywołanych. Zatem warto, myśląc o edukacji szkolnej przyrzeć się jej kontekstom w indywidualnym doświadczaniu. Na rezultat edukacji składa się bowiem to, co przeżywa i doznaje każdy uczeń indywidualnie, wzrastając w środowiskach rozwoju, uczestnicząc w sytuacjach komunikacyjnych, rozwiązując problemy, pokonując z wysiłkiem trudności i tworząc obraz samego siebie. Rozpoznanie tego, co doświadczają w czasie szkolnego uczenia się, nie z tekstu zaplanowanych programów i metodyczno-strukturalnych rozwiązań jest kluczem do zrozumienia zmian widzenia roli edukacji szkolnej w kształtowaniu współczesnego społeczeństwa.

Zatem warto, myśląc o edukacji szkolnej, przyrzeć się organizacji jej nowych form, tym działaniom, które zmieniając szkołę jako przestrzeń uczenia się, przyjmują konieczność jej zmiany jako cel swoich działań, a szczególnie tym które wspierają nauczyciela w jego działaniach na rzecz przygotowania młodego człowieka do życia w zmieniającym się świecie. Do takich działań na rzecz zmiany w szkole wpisuje się projekt Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM, realizowany przez fundację Elementarz. Niniejsza publikacja jest opisem tego projektu. Jest w niej zawarta informacja o celu i sposobie realizacji. Szczególne wskazania do realizacji takiego typu projektów znaleźć można w tekstach dotyczących zadań realizowanych oraz uczestników. Uzupełnia je informacja o współpracy w ramach zadań Projektu ze szkołami wspieranymi. Istotną jest również analiza interpretatywna wyników ewaluacji projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM, będąca zarazem oceną i interpretacją oceny jego odbioru przez uczestników: nauczycieli, dyrektorów szkół i studentów – przyszłych nauczycieli. Całość zamykają uwagi końcowe o radościach i troskach realizatorów Projektu.

ciele, będąc jej kreatorami, tworzą swoim uczniom przestrzeń do określonego rozwoju, która może zniewalać, uniformizować, blokować lub aktywizować, stymulować czy wyzwalać. Szkoła ćwiczeń może zatem pełnić niezwykle użyteczną rolę w procesie doskonalenia i kształcenia nauczycieli, promując najlepsze sposoby konstruowania środowiska edukacyjnego. Jej rola jednak nie ogranicza się jedynie do jak najlepszego nauczania i wychowania uczniów poprzez sięganie po optymalne formy i metody, ale wyraża się w aktywnym współudziale w procesie kształcenia kandydatów na nauczycieli i nauczycieli czynnych zawodowo. Ten aspekt jej funkcjonowania stanowi wyjątkową wartość dla optymalizowania systemu kształcenia nauczycieli w Polsce i krystalizowania ich tożsamości zawodowej. Szkoły ćwiczeń mają swoją wieloletnią tradycję, która w wielu aspektach może stanowić źródło wzorców i odniesień do konstruowania ich współczesnych modeli. Proponowany model szkoły ćwiczeń, rozumianej jako autentyczne środowisko nabywania i rozwijania kompetencji nauczycielskich, jednoznacznie odbiega od zawężających schematów jej definiowania. Tradycyjnie rozumiane szkoły ćwiczeń były zwykle terenem praktycznego uczenia się kandydatów na nauczycieli od ich bardziej doświadczonych kolegów. Istota tych szkół w większości opierała się na biernym kopiowaniu wzorców zachowań nauczycieli i posłusznym wykonywaniu narzuconych zadań. Natomiast proponowane ujęcie szkoły ćwiczeń kładzie nacisk na partnerstwo i pełne zaangażowanie w proces konstruowania roli nauczyciela poprzez wzajemne uczenie się. Oznacza to, że zarówno kandydat na nauczyciela, jak i czynny zawodowo nauczyciel, bez względu na bagaż profesjonalnych doświadczeń, uzyskuje wsparcie zgodne z indywidualnymi potrzebami i oczekiwaniami. Tak rozumiana szkoła ćwiczeń może tworzyć efektywne i istotne ogniwo systemu profesjonalizacji zawodowej nauczycieli, pełniąc rolę swoistego laboratorium, w którym zarówno adepci, jak i praktycy mogą rozwijać kompetencje nauczycielskie, konstruować, dekonstruować i rekonstruować swoją rolę zawodową. Szkoła ćwiczeń tworzy przestrzeń do zdobywania kompetencji zawodowych, ich wzbogacania, modyfikowania i trenowania poprzez zanurzenie się we wspólnotę uczących się. Stanowi zatem dla nauczycieli pole możliwości, szans, propozycji i okazji do budowania tożsamości zawodowej. Tak definiowana istota szkoły ćwiczeń determinuje rolę organu nadzoru pedagogicznego, organu prowadzącego i dyrektora szkoły, która ucieleśnia się w konstruowaniu warunków niezbędnych i wspierających takie jej funkcjonowanie. (...) Model szkoły ćwiczeń stworzony przez Ośrodek Rozwoju Edukacji może stanowić propozycję odpowiedzi na poszukiwania rozwiązań dotyczących profesjonalizacji zawodowej nauczycieli. Jego istota, co już podkreślano, wyraża się w tworzeniu wspólnoty wzajemnego uczenia się nauczycieli, kandydatów na nauczycieli i ekspertów zewnętrznych, reprezentujących instytucje wspierające jej działalność.”²

Definicja szkoły ćwiczeń, wypracowana przez Ośrodek Rozwoju Edukacji oparta została na trzech wybranych funkcjach:

- funkcji dydaktycznej – polegającej na prezentowaniu studentom (w ramach kształcenia) i nauczycielom (w ramach doskonalenia zawodowego) skutecznych form i metod pracy z uczniami oraz przedstawianiu rozwoju organizacyjnego szkoły jako społeczności uczącej się, dążącej do kształtowania kompetencji nauczycieli i uczniów;
- funkcji promocyjnej – polegającej na promowaniu innowacyjnych działań szkół i nauczycieli, wskazywaniu modelowych rozwiązań w zakresie zadań dydaktycznych, wychowawczych oraz organizacyjnych;
- funkcji integracyjnej – realizowanej poprzez integrowanie zasobów (wiedzy, kompetencji i działań) instytucji powołanych do wspierania pracy szkoły oraz kształcenia nauczyciel.

² Michalak R.: „Funkcjonalność modelu szkoły ćwiczeń. Raport z badania. Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2022

1

Tworząc definicję szkoły ćwiczeń, funkcje te odniesiono do trzech perspektyw edukacyjnych, tj.:

- rozwoju samej szkoły, która stanie się szkołą ćwiczeń (rozwijanie kompetencji nauczycieli szkoły ćwiczeń – nie tylko tych, którzy realizują jej zadania, lecz także pozostałych nauczycieli tej szkoły);
- procesu doskonalenia zawodowego nauczycieli (rozwijanie kompetencji nauczycieli z innych szkół korzystających z oferty instytucji wspomagania);
- procesu przygotowania do zawodu nauczycielskiego (rozwijanie kompetencji studentów – przyszłych nauczycieli).

W projekcie „Szkoła Ćwiczeń” wzięła udział Fundacja Ekologiczna – Wychowanie i Sztuka „Elementarz”. W ramach kształcenia przyszłych oraz doskonalenia zawodowego obecnych nauczycieli podjęła się szereg zadań szczegółowo opisanych w kolejnych rozdziałach Raportu. Za priorytetowe uznała:

- skuteczne wprowadzanie innowacyjnych działań służących rozwojowi kluczowych kompetencji uczniów;
- wypracowanie i upowszechnienie przykładów dobrych praktyk;
- współpracę z placówkami wspomagania, tj. poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, placówkami doskonalenia nauczycieli, ze szkołami wyższymi kształcącymi nauczycieli, prowadząc wspólne działania na rzecz przełamywania podziału teoria – praktyka, profesjonalnego przygotowania studentów do zawodu i ciągłej modernizacji procesu edukacyjnego, warsztatu pracy nauczycieli oraz wdrożenia systemu wspomagania, nowych teorii, trendów i kierunków pedagogicznych;
- wdrażanie różnych koncepcji i teorii pedagogicznych oraz prowadzenie działań w zakresie praktycznego ich zastosowania w bezpośredniej pracy z uczniami.

To ostatnie dotyczyło rozpropagowania koncepcji BLP – Building Learning Power (Budowanie Mocy Uczenia się) opracowaną przez prof. Guy Claxtona (Uniwersytet w Winchester), światowej klasy naukowca w dziedzinie edukacji i badań nad umysłem (www.buildinglearningpower.co.uk). Jej założenia wskazują, które dyspozycje w uczeniu się należy kształcić, by rozwijać kompetencje kluczowe i przygotować uczniów do dobrego funkcjonowania teraz i w przyszłości. Są to:

I. Determinacja, czyli chęć, gotowość do skupienia się na nauce. Oznacza pracę nad emocjami towarzyszącymi uczeniu się. Składają się na nią takie zdolności, jak:

- Zaabsorbowanie – czyli „przepływ, przyjemność z zatopienia się w nauce”. Oznacza stan skupienia na nauce. Nauczyciele wypróbowujący nowe metody (np. korzystanie z tablicy interaktywnej) przy danym temacie, a nie trzymający się twardo podręcznika, są w stanie zaciekać i zmotywować uczniów do pogłębiania wiedzy.
- Panowanie nad zakłóceniami – to zdolność „rozpoznawania i redukcji przeszkód w uczeniu się”. Ta zdolność dotyczy umiejętności stworzenia sobie własnych warunków do nauki, decydowania o tym, kiedy jest najlepszy moment do przyswajania wiedzy, a kiedy należy zrobić przerwę na odświeżenie.
- Spostrzegawczość – czyli „wycucie, o co naprawdę chodzi, dostrzeganie”. Uczenie się nie zawsze polega na skupieniu uwagi, ale w dużej mierze na dostrzeganiu i identyfikowaniu szczegółów lub powiązań. Jest to umiejętność, której możemy się nauczyć od innych oraz doskonalić.
- Wytrwałość – czyli „kontynuacja nauki, otwartość na uczucia towarzyszące uczeniu się”. W uczeniu się kluczową rolę odgrywa koncentracja, wytrwałość. Zdolność ta jest ważna do „przywracania koncentracji” podczas nauki.

II Przedsiębiorczość – czyli chęć, gotowość do uczenia się w różny sposób. Oznacza posiadanie i stosowanie różnych postaw i strategii wobec uczenia się. Uczeń wyposażony w tę dyspozycję będzie umiał zadawać pytania na dany temat i łączyć nowe informacje z już posiadanymi. Na ten aspekt składają się umiejętności:

- Dociekliwość – oznacza drążenie tematu, zadawanie pytań. Uczniowie lubią zadawać pytania, a nauczyciele nie powinni ich w tym powstrzymywać. Musimy im dać możliwość dojścia do własnych wniosków. Ta umiejętność sprawia, że uczeń nie obawia się niewiedzy, jest ciekawy wszystkiego, zadaje sobie pytania – dlaczego? Docieka prawdy.
- Tworzenie połączeń – jest to poszukiwanie spójności, znaczenia i sensu. Mówi o tworzeniu połączeń między różnymi rzeczami. Uczniowie, aby się nauczyć uczenia się, powinni umieć wiązać ze sobą fakty i informacje, np. wiadomości z fizyki z matematycznymi, nowe informacje ze swoimi poglądami itp. Gdy jesteś mistrzem tej umiejętności to „cieszy cię, jak widzisz, że coś się ze sobą łączy lub układa we wzór, łączysz nowe pomysły z tym, jak sam myślisz i jak to odczuwasz, szukasz w pamięci analogii”.
- Wyobraźnia – „używanie” „oczu, umysłu” jako „teatru uczenia się”. Umiejętność ta umożliwia „patrzenie na rzeczy w różny sposób”. To właśnie Albert Einstein powiedział, że „wyobraźnia jest ważniejsza od wiedzy”, a w połączeniu z innymi zdolnościami dają one doskonałą podstawę do odkrywania i dostrzegania nowych rzeczy. Dzięki wyobraźni umysł odkrywa, tworzy historie wokół przedmiotów, faktów, teorii i innych bodźców.
- Rozumowanie – czyli myślenie rygorystyczne i metodyczne, rodzaj logicznego, analitycznego, wyraźnie zdyscyplinowanego myślenia. Umiejętność ta pomoże uczniom w dostrzeganiu błędów w argumentach innych oraz tworzeniu własnych argumentów.
- Kapitalizacja – właściwe wykorzystanie zasobów. Umiejętność polega na poszukiwaniu w środowisku czegoś pomocnego w uczeniu się lub rozwiązywaniu problemów. Aby pozyskiwać wiedzę, musimy nauczyć się wykorzystywać wszystko, co się znajduje obok. Zdolność ta powinna być w dzisiejszych czasach rozwijana w każdej szkole.

III. Refleksyjność – czyli chęć, gotowość i zdolność do strategicznego podejścia do uczenia się. Ten aspekt mówi o nabyciu umiejętności zdobywania wiedzy na swój wypracowany sposób. Uczeń powinien potrafić zmotywować się, kontrolować, szukać i podejmować nowe wyzwania edukacyjne. Na tę dyspozycję składają się:

- Planowanie – czyli praca nad uczeniem się z wyprzedzeniem. Uczniowie powinni brać większą odpowiedzialność za uczenie się i mieć możliwość planowania uczenia się, co sprawi, że wykonają zadanie na czas i dużo lepiej. Planowanie pozwoli uczniom na szczegółowe rozważenie problemu i jego zakresu, w obrębie którego trzeba będzie pracować. Zaplanowanie nauki pod kątem potrzebnego czasu, wyobrażenie sobie efektów, przewidzenia trudności i problemów, jakie można napotkać to zdolności, które dzięki tej umiejętności uczniowie nabędą.
- Korygowanie – ten aspekt uczenia się jest również ważny. Umożliwia on zmianę planu i podjęcie szybkiej decyzji w momencie, kiedy nie możemy sobie poradzić z jakimś zadaniem. Pomoże on nam wycofać się w porę, aby nie obniżyć samooceny. Korygowanie umożliwia nam śledzenie swoich planów w trakcie pracy, bycie elastycznym i umożliwia zmienić plan na każdym etapie pracy.
- Selekcja i transfer – czyli wyciąganie wniosków z doświadczeń. Ta umiejętność przemyśleń daje możliwość wyciągania wniosków z minionego dnia, wykonanego zadania. Takie analizowanie pomoże szukać nowych rozwiązań i doskonalić dotychczasowe. Selekcja i transfer to wykorzystywanie własnych wniosków w innych sytuacjach.

1

- Meta-uczenie się – czyli refleksja nad procesem uczenia się i nad sobą, jako osobą uczącą się. Jest to wyciąganie wniosków z doświadczeń oraz zrozumienie uczenia się. Postrzeganie siebie jako ucznia, zadawanie pytania „Jak czułeś się, kiedy to odkryłeś?”

IV. Odwzajemnianie – czyli „bycie gotowym, chętnym i zdolnym do uczenia się samemu i z innymi”. Dyspozycja ta mówi o relacjach z innymi ludźmi i współpracy, która nie zawsze jest wymagana, lecz może przynieść wiele korzyści. Dzięki tej dyspozycji uczniowie rozumieją i będą posiadali zdolność współpracy. Nauczyciel uczy wrażliwości, empatii i niesienia pomocy innym. Na tę dyspozycję składają się:

- Współzależność – zrównoważenie, samodzielność i uspołecznienie. To wskazanie, jak uczyć się samemu lub z innymi. Rozwijając tę zdolność, nauczymy się samodzielnie podejmować decyzje, dokonywać wyborów dotyczących samodzielnej pracy bądź pracy z innymi.
- Współpraca – czyli umiejętność uczenia się z innymi. Wiąże się ona z umiejętnością komunikowania się, by działanie przyniosło lepsze efekty. Dzięki tej zdolności uczeń będzie świadomy, w jaki sposób reaguje na innych, będzie potrafił zarządzać swoimi uczuciami, szanować punkt widzenia innych, chętnie dzielił się swoimi przemyśleniami, pomysłami i wiedzą.
- Empatia i słuchanie – czyli wnikanie do cudzych umysłów, to zdobywanie umiejętności słuchania tego, co inni mówią, ale i zachęcenie do właściwego zachowania.
- Naśladowanie – czyli przejmowanie cudzych nawyków i wartości. Polega ono na chwytaniu sposobów myślenia, uczenia się od innych. Dzięki tej zdolności poprawiają się fizyczne umiejętności, przyswajają wzory pomysłów, strategii i myślenia poprzez obserwowanie innych ludzi.

(Na podstawie: Lidia Wollman „Rozwijanie potencjału uczenia się”. Stowarzyszenie Nauczycieli Edukacji Początkowej. Katowice 2014)

Koncepcja BLP, łącznie z szeregiem wielu szkoleń i publikacji była ideą przewodnią Projektu, szkieletem wokół którego budowana jest nowoczesna szkoła. Efekty tych działań zostały przedstawione w niniejszym Raporcie.

Opis projektu. Zadania i ich uczestnicy – Maria Lorek, Włodzimierz Porębski

Projekt realizowany przez Fundację Ekologiczną – Wychowanie i Sztuka ELEMENTARZ w wyniku rozstrzygnięcia konkursu Ministerstwa Edukacji Narodowej (od 01.01.2021 – Ministerstwa Edukacji i Nauki) podczas naboru POWR.02.10.00-IP.02-00-003/19 trwał w okresie od 1 stycznia 2021 r. do 30 czerwca 2023 r. Odpowiadał na potrzeby osi priorytetowej „Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji. Wysoka jakość systemu oświaty”.

Wnioskodawca zainicjował powstanie szkoły ćwiczeń w styczniu 2020 roku. Inicjatywa ta wynikała z dyskusji dyrektorów i nauczycieli szkół dotyczących gotowości do zmięczenia się z działaniami opisanymi w Modelu Szkoły Ćwiczeń – dokumencie Ośrodka Rozwoju Edukacji. Przez kilkanaście lat Fundacja „Elementarz” organizowała Spotkania Nauczycieli i Twórców, prowadziła warsztaty, konferencje, webinaria – szkoląc i dzieląc się swoimi doświadczeniami z szeroką rzeszą nauczycieli. Była i jest wydawcą kilkudziesięciu podręczników, programów nauczania i poradników. Dzięki temu, w wyniku suwerennych decyzji placówki zdecydowały, iż spełniają kryteria określone dla Szkoły Ćwiczeń i chcą realizować szereg działań we współpracy z innymi szkołami, instytucjami wspomaganiami oraz szkołami wyższymi. Następnie Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 2 w Katowicach przeprowadziła diagnozę mocnych stron pracy szkół. Rekomendację powstania Szkoły Ćwiczeń wystawił Publiczny Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli RODN w Katowicach i Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej, prowadząca kierunki pedagogiczne. Pozytywną opinię wydało także Śląskie Kuratorium Oświaty. W związku z powyższym, Fundacja „Elementarz” poczyniła kroki, aby jej placówki stały się Szkołą Ćwiczeń.

Partnerami w projekcie zostały: Akademia Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Publiczna Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna In Corpore w Katowicach i Placówka Doskonalenia Nauczycieli In Corpore w Katowicach.

Głównym celem założonym w projekcie było wsparcie szkół w zakresie rozwoju u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych poprzez utworzenie Szkoły Ćwiczeń w 3 placówkach: w Szkole Podstawowej Fundacji „Elementarz” w Katowicach, Niepublicznej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej I stopnia „Elementarz” w Katowicach, Szkole Podstawowej nr 14 Fundacji „Elementarz” w Bzowie, podniesienie umiejętności metodycznych 10 nauczycieli tych placówek oraz wzrost kompetencji 56 nauczycieli z 7 szkół wspieranych z terenu województwa śląskiego w okresie od 1 stycznia 2021 r. do 30 czerwca 2023 r.

Uszczegółowieniem celu głównego było:

1. Wzmocnienie wsparcia merytorycznego dla kadry pedagogicznej Szkoły Ćwiczeń poprzez realizację szkoleń dla 10 nauczycieli;
2. Zapewnienie nowoczesnych warunków dydaktycznych poprzez wyposażenie czterech pracowni przedmiotowych (matematyka, przyroda, języki obce i informatyka);
3. Podniesienie jakości pracy kadry szkół wspieranych poprzez: warsztaty, lekcje pokazowe, sieci współpracy, spotkania indywidualne i superwizje;
4. Zwiększenie wsparcia dla studentów w zakresie praktycznych form wykorzystania wiedzy teoretycznej, w tym wizyty studyjne w szkołach, lekcje pokazowe, warsztaty metodyczne.

Projekt obejmował 14 zadań:

Zadanie 1: Przygotowanie organizacyjne i merytoryczne do rozpoczęcia działalności szkoły ćwiczeń.

Zadanie 2: Szkolenia dla kadry pedagogicznej szkoły ćwiczeń z zakresu metod i form pracy dydaktycznej.

2

Zadanie 3: Opracowanie pakietu materiałów dydaktyczno-metodycznych dla nauczycieli szkół wspieranych.

Zadania 4-7: Doposażenie pracowni (językowej, informatycznej, matematycznej, przyrodniczej)

Zadanie 8: Otwarcie szkoły ćwiczeń.

Zadanie 9: Szkolenia dla nauczycieli szkół wspieranych.

Zadanie 10: Utworzenie sieci współpracy.

Zadanie 11: Organizacja lekcji pokazowych.

Zadanie 12: Konsultacje indywidualne i superwizje.

Zadanie 13: Wsparcie dla studentów.

Zadanie 14: Ewaluacja i podsumowanie projektu.

Przygotowania do uruchomienia Szkoły Ćwiczeń

Przed otwarciem i uruchomieniem Szkoły Ćwiczeń zespół ds. rozwoju przeprowadził spotkania ze zrekrutowanymi szkołami wspieranymi, ustalił harmonogram prac, plan działań. Osoba z ramienia Akademii WSB, przeprowadziła spotkanie otwierające dla zrekrutowanych studentów. Przedstawiła harmonogram form wsparcia, ustaliła zasady współpracy i komunikowania się. Zespół pomógł również w przeprowadzeniu diagnozy wśród szkół wspieranych. Wskazała ona następujące potrzeby nauczycieli:

- zdobywanie nowej wiedzy i umiejętności związanych z pracą w zawodzie nauczyciela,
- udział w warsztatach, szkoleniach, w celu pogłębiania wiedzy razem z innymi nauczycielami,
- udział w sieciach współpracy, aby wymieniać swoje poglądy, korzystać z doświadczenia innych, dzielić się obserwacjami,
- rozwijanie kompetencji kluczowych, aby móc kształtować je wśród uczniów, pracą zgodną z koncepcją BLP, metodą eksperymentu i innymi nowoczesnymi metodami przy pomocy zróżnicowanych pomocy dydaktycznych,
- nauka i korzystanie z nowych technologii, nowoczesnego sprzętu i pomocy dydaktycznych dla unowocześnienia codziennych metod pracy.

Wśród potrzeb studentów znalazły się:

- poznawanie istotnych elementów swojego przyszłego zawodu,
- wykorzystanie poznanej teorii w praktyce,
- chęć uczestniczenia, obserwowania pracy nauczyciela na żywo.

Bariery, które ograniczały przed przystąpieniem do Szkoły Ćwiczeń jej uczestników, to:

- niechęć do zmian, pewność skuteczności stosowanych metod od lat,
- brak świadomości potrzeby odbycia dodatkowych szkoleń, brak świadomości potrzeby doksztalcania się, niska motywacja, brak wiary we własne siły,
- niechęć do zdobywania nowych umiejętności/wiedzy, niechęć do podnoszenia kwalifikacji, niska samoocena i motywacja,
- utrudnienia związane z komunikacją i dotarciem do szkoły ćwiczeń na warsztaty/spotkania, szczególnie z terenów wiejskich,
- obawa przed nieznanym, a także wiarą w poradzeniu sobie ze wskazanymi zadaniami,
- trudności z pogodzeniem czasu pomiędzy obowiązki rodzinne, zawodowe oraz dojazdy i szkolenia w szkole ćwiczeń.

Spotkania zespołów roboczych odbywały się cyklicznie. Dotyczyły wypracowania formalnych ram współpracy, opracowania harmonogramu prac projektowych oraz stworzenie schematu podziału obowiązków między członków zespołu, utworzenie modelu warsztatów metodycznych, które prowadzili nauczyciele szkoły ćwiczeń, wypracowanie narzędzi i zrealizowanie prac promocyjnych, współpraca w diagnozie szkół wspieranych.

Wstępna rekrutacja szkół wspieranych została przeprowadzona na etapie przygotowań do konkursu, a jej drugi etap to rekrutacja prowadzona na początku 2021 r. – oddzielnie w czterech obszarach tj. matematyka, języki obce, przyroda, informatyka, i na każdy poziom nauczania tj. dla klas I-III oraz IV-VIII.

Rekrutację nauczycieli szkół wspieranych (56 nauczycieli) przeprowadzili dyrektorzy szkół wspieranych w okresie od kwietnia do czerwca 2021, zaś rekrutacją studentów zajęli się przedstawiciele Akademii WSB.

Następnie odbyła się konferencja otwierająca, której celem było wprowadzenie uczestników i partnerów do projektu, wyjaśnienie wartości i funkcji szkoły ćwiczeń, prezentacja poszczególnych form i powodów ich wyboru.

Wśród uczestników byli zaproszeni goście, dyrektorzy i nauczyciele szkół wspieranych, nauczyciele szkół tworzących Szkołę Ćwiczeń, przedstawiciele partnerów, ekspertów w dziedzinie edukacji, studentów. W konferencji uczestniczyło ponad sto osób.

Uruchomienie pracowni przedmiotowych

Do początkowych ważnych zadań należało wyposażenie szkół w cztery pracownie tematyczne, po wcześniejszym dostosowaniu pomieszczeń w Szkołach Podstawowych Fundacji Elementarz. Szkoła ćwiczeń powinna być placówką wzorcową, zatem niezbędne było jej wyposażenie w profesjonalne i nowoczesne pomoce dydaktyczne i sprzęt, aby pokazać możliwość ich wykorzystania w nauczaniu, nauczycielom i studentom. Sprzęt ten jest niezwykle istotny przy kształceniu kompetencji kluczowych.

Pracownia przyrodnicza, powstała w Szkole Podstawowej Fundacji Elementarz w Katowicach. Składa się z części wewnętrznej – sali przyrodniczej i części zewnętrznej. tzw. Ogrodu Doświadczeń. Taki podział pozwolił na pokazanie nauczycielom szkół wspieranych możliwości przeprowadzenia zajęć z przyrody w salach i na świeżym powietrzu, głównie metodą eksperymentu. W sali znalazło się wyposażenie zgodne z listą MEN, do tego typu pracowni (mikroskopy, preparaty, mapy, szkielety), nauczyciele i studenci mogli zobaczyć, jak korzystać z nowoczesnego sprzętu. W Ogrodzie Doświadczeń prowadzone są lekcje w plenerze z wykorzystaniem metody eksperymentu i zakupionego sprzętu m.in. (stacja metrologiczna, ścieżki sensoryczne, ławki i stoły do doświadczeń). W pracowni odbywają się warsztaty metodyczne, spotkania sieci współpracy, konsultacje indywidualne w ramach obszaru przyroda.

W Szkole Podstawowej Fundacji Elementarz w Bzowie powstała pracownia matematyczna. Wyposażenie w dużej mierze zaplanowano na podstawie modeli sugerowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji. Do pracowni zostały zakupione pomoce dydaktyczne i sprzęt, aby pokazać możliwości ich wykorzystania nauczycielom i studentom tj. liczydła, sorobany, bryły, wagi, zestawy miar, programy edukacyjne z obszaru matematyki. Sala matematyczna wymagała dostosowania i doprowadzenia instalacji elektrycznych do ławek.

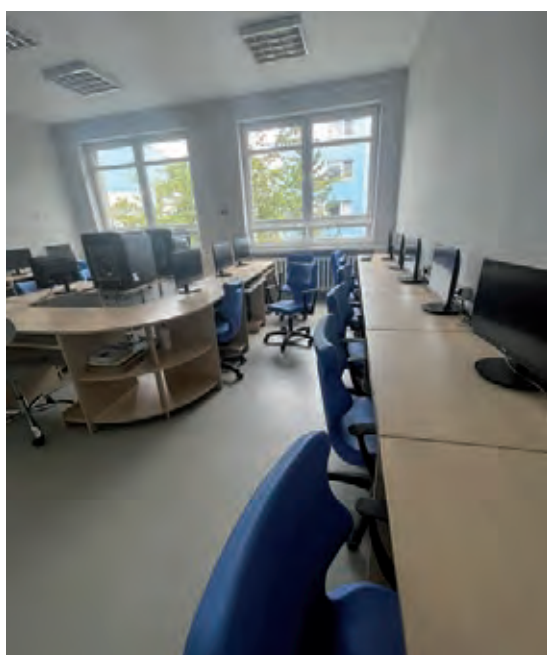

2

W pracowni odbywały się warsztaty metodyczne, lekcje pokazowe, konsultacje indywidualne w ramach obszaru: matematyka.

Wyposażenie pracowni językowej w Szkole Podstawowej Fundacji Elementarz w Katowicach zostało zaplanowane wzorem najnowocześniejszych i najbardziej funkcjonalnych pracowni, gdzie uczeń może słuchać, odsłuchiwać własny głos, być ocenianym przez nauczyciela, wykonywać ćwiczenia samodzielnie bądź w grupach. Do pracowni zostały zakupione: laptop, system do obsługi stanowisk, słuchawki z mikrofonem, okablowanie, meble kompatybilne z zakupionym sprzętem i zapewniające bezpieczne jego użytkowanie.

Pracownia informatyczna powstała w Niepublicznej Szkole Muzycznej I Stopnia „Elementarz”. Wyposażenie zostało zaplanowane tak, aby przedstawić i wykorzystać wzorcową pracownię informatyczną, także w zakresie nauki programowania. Zakupiono laptopy oraz ekrany a także meble przystosowane do sprzętu komputerowego oraz programy multimedialne do nauki informatyki. W pracowni odbywały się warsztaty metodyczne, spotkania sieci współpracy, konsultacje indywidualne w ramach obszaru: informatyka.

Zdjęcia własne

Szkolenia, materiały edukacyjne, poradniki, lekcje pokazowe

Istotą Szkoły Ćwiczeń był wzrost kompetencji metodycznych nauczycieli i studentów, podnoszenie ich umiejętności oraz wymiana doświadczeń. Dlatego też w ramach szkoleń przygotowano 10 nauczycieli z 3 szkół do pełnienia funkcji trenerów szkoły ćwiczeń, którzy następnie poprowadzili warsztaty metodyczne dla 56 nauczycieli szkół wspieranych oraz opracowali i przeprowadzili 16 lekcji pokazowych, które posłużyły do przygotowania 16 multimedialnych materiałów szkoleniowych.

Nauczyciele Szkoły Ćwiczeń w trakcie realizacji projektu wykonywali następujące obowiązki:

- udział w doskonaleniu własnego warsztatu pracy,
- opracowanie poradników metodycznych,
- szkolenie nauczycieli szkół wspieranych,
- dzielenie się wiedzą, motywowanie, inspirowanie nauczycieli szkół wspieranych,
- analizowanie dotychczas stosowanych strategii uczenia i ich modyfikowanie zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami nauczycieli oraz wykorzystanie informacji zwrotnej od obserwatorów, pracowników instytucji wspomaganie, szkół wyższych w procesie nauczania – uczenia się,
- wsparcie partnerów w organizacji pozostałych form wsparcia zaplanowanych w projekcie.

Na potrzeby szkoleń dla nauczycieli Szkoły Ćwiczeń opracowane zostały 4 pakiety materiałów szkoleniowych:

Agata Ludwa – Matematyka „Jak odkrywać i rozwijać zainteresowania matematyczne”

Nina Myalska – Języki obce „Jak odkrywać i rozwijać zainteresowania językiem obcym poprzez biblioterapię, storytelling, Kamishibai, Metodę Dobrego Startu i komiks społeczny”

Marek Szafraniec – Informatyka „Jak odkrywać i rozwijać zainteresowania informatyczne uczniów przy wykorzystaniu technologii BYOD i mobilnych aplikacji edukacyjnych”

Ewelina Roszkowska, Agnieszka Szyszka, Natalia Zdrzałek, Barbara Ziemer – Przyroda „Jak odkrywać i rozwijać zainteresowania przyrodnicze w nurcie edukacji przygodą”

2

Kolejnym ważnym efektem projektu było opracowanie 8 poradników dla 56 nauczycieli szkół wspieranych:

Kamila Janus-Wieczorek, Beata Stachańczyk – poradnik do przyrody, kl. I – III

Anna Grzywocz, Monika Barciaga – poradnik do przyrody, kl. IV – VIII

Agata Ludwa – poradnik do matematyki, kl. I – III

Agata Ludwa, Iwona Bzdęga, Joanna Heller – poradnik do matematyki, kl. IV – VIII

Magda Wysocka – poradnik do informatyki, kl. I – III

Robert Stangrecki – poradnik do informatyki, kl. IV – VIII

Paulina Biernacka – poradnik do j. obcych, kl. I – III

Paulina Biernacka, Agata Kozera – poradnik do j. obcych, kl. IV - VIII

Publikacje zostały zrecenzowane oraz opracowane graficznie.

Następnie opracowano interaktywne materiały edukacyjne obejmujące wybrane treści z 4 obszarów projektowych. Linki do tych treści znajdują się na stronie [www.projektu: scelementarz.pl](http://www.projektu.scelementarz.pl) oraz na platformie doskonaleniewsieci.pl.

Na podstawie opracowanych scenariuszy zajęć nauczyciele Szkoły Ćwiczeń przeprowadzili lekcje, w trakcie których zaprezentowano wartościowe metody pracy.

Nagrano i zmontowano filmy metodyczne jako multimedialny materiał na platformę e-learningową. Powstało 16 filmów z prezentacją konkretnej metody, opatrzone komentarzem eksperta.

O FIGURACH GEOMETRYCZNYCH

Cel/kontekst metodyczny: Poszerzenie wiadomości o figurach geometrycznych z wykorzystaniem nowoczesnych środków dydaktycznych. Badanie cech figur. Odszukiwanie figur w otoczeniu. Doskonalenie umiejętności współpracy w grupie. Rozwijanie samodzielnego, krytycznego i twórczego myślenia. Dokonywanie samooceny.

Szkoła: Szkoła Podstawowa Fundacji "Elementarz" nr 14 w Zawierciu-Bzowie
Miejscowość: Zawiercie-Bzów
Nauczyciel prowadzący: Dorota Borkowska
Klasa: 2 i 3

DODAWANIE UŁAMKÓW DZIESIĘTNYCH W SYTUACJACH PRAKTYCZNYCH

Cel/kontekst metodyczny: Doskonalenie umiejętności dodawania ułamków dziesiętnych i praktycznego ich wykorzystania. Uczenie się współpracy i współdziałania w grupie poprzez udział w lekcji rotacyjnej. Kształtowanie samodzielności ucznia oraz odpowiedzialności za podejmowane przez siebie decyzje. Rozbudzanie ciekawości matematycznej.

Szkoła: Szkoła Podstawowa Fundacji "Elementarz" nr 14 w Zawierciu-Bzowie
Miejscowość: Zawiercie-Bzów
Nauczyciel prowadzący: Joanna Heller
Klasa: 5

OBLICZENIA PROCENTOWE W CODZIENNYCH SYTUACJACH

Cel/kontekst metodyczny: Poznanie pojęcia „procent”. Zamienianie procentu na ułamek zwykły i dziesiętny. Angażowanie uczniów w proces zdobywania wiedzy i przygotowanie do samokształcenia poprzez udział w tzw. „lekcji odwróconej”. Kształtowanie umiejętności formułowania wniosków. Uświadomienie uczniom praktycznego zastosowania wiedzy matematycznej.

Szkoła: Szkoła Podstawowa nr 14 Fundacji „Elementarz” w Zawierciu
Miejscowość: Zawiercie-Bzów
Nauczyciel prowadzący: Iwona Bzdęga
Klasa: 6

ZABAWY MATEMATYCZNE Z TABLICZKĄ MNOŻENIA

Cel/kontekst metodyczny: Utrwalenie znajomości tabliczki mnożenia w zakresie do 50 oraz działań związanych z przemiennością mnożenia. Rozwijanie umiejętności wykorzystania sytuacji związanych z codziennymi sytuacjami do powtarzania tabliczki mnożenia. Wdrażanie do radzenia sobie z niepowodzeniem. Niwelowanie oporów przed nauką tabliczki mnożenia.

Szkoła: Szkoła Podstawowa nr 14 Fundacji „Elementarz” w Zawierciu
Miejscowość: Zawiercie-Bzów
Nauczyciel prowadzący: Barbara Janoska
Klasa: 3

ANIMACJA POKLATKOWA

Cel/kontekst metodyczny: Poznanie zastosowania wybranej aplikacji (Stop Motion Studio) na urządzenia mobilne służącej do tworzenia animacji poklatkowych. Doskonalenie umiejętności zapisywania/przesyłania swoich wytworów w podanym miejscu. Wyrabianie właściwych nawyków w zakresie korzystania z urządzeń mobilnych. Rozbudzanie zainteresowania technologią mobilną oraz jej wykorzystaniem na różnych płaszczyznach życia człowieka. Budowanie motywacji i odpowiedzialności za własny proces uczenia się.

Szkoła: Prywatna Szkoła Podstawowa Fundacji „Elementarz” w Katowicach
Miejscowość: Katowice
Nauczyciel prowadzący: Robert Stangrecki
Klasa: 8

PIES – NAJLEPSZY PRZYJACIEL CZŁOWIEKA WEBQUEST

Cel/kontekst metodyczny: Poszukiwanie informacji na określony temat, analizowanie i selekcjonowanie informacji pod kątem wykonywanego zadania. Współpracowanie z innymi, wymienianie się z pomysłami i doświadczeniami za pomocą technologii informatycznych. Wykorzystywanie możliwości technologii do komunikowania się w procesie uczenia się. Doskonalenie umiejętności prezentowania efektów zarówno pracy indywidualnej jak i zespołowej. Umożliwienie pełnienia różnych ról w grupie. Posługiwanie się metodą webquestu do poszerzania wiadomości na temat psów, ich historii, ras oraz roli w życiu człowieka.

Szkoła: Niepubliczna Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I st.
„Elementarz” w Katowicach
Nauczyciel prowadzący: Magda Wysocka
Klasa: 4

POZNAJEMY KONTYNET AFRYKAŃSKI. INTERAKTYWNE WĘDRÓWKI.

Cel/kontekst metodyczny: Posługiwanie się komputerem lub innym urządzeniem cyfrowym oraz urządzeniami zewnętrznymi przy wykonywaniu zadania. Kójarzenie efektów pracy z oprogramowaniem. Wykorzystanie zasobów e-learningowych do poznawania kontynentu afrykańskiego.

Szkoła: Niepubliczna Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I st.
„Elementarz” w Katowicach
Nauczyciel prowadzący: Magda Wysocka
Klasa: 3

ORTOGRAFIA Z WYKORZYSTANIEM KOMPUTERA

Cel/kontekst metodyczny: Rozwijanie umiejętności rozwiązywania zadań w aplikacji Wordwall. Tworzenie notatki wizualnej. Kształtowanie postawy uważności i czujności ortograficznej. Wdrażanie zasad zdrowej rywalizacji. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy w praktyce.

Szkoła: Niepubliczna Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I st.
„Elementarz” w Katowicach
Nauczyciel prowadzący: Magda Wysocka
Klasa: 2

2

POWTÓRZENIE I UTRWALENIE WIADOMOŚCI O STAWONOGACH I MIĘCZAKACH

Cel/kontekst metodyczny: Rozbudzanie aktywności intelektualnej. Stwarzanie sytuacji edukacyjnych prowokujących uczniów do zadawania pytań, pracy w grupach, poszukiwania informacji i odpowiedzi. Poszerzanie wiadomości o środowiskach życia, cechach morfologicznych oraz trybie życia stawonogów i mięczaków. Analizowanie cech adaptacyjnych umożliwiających opanowanie różnych środowisk. Rozwijanie postawy badawczej i wrażliwości przyrodniczej oraz świadomości znaczenia stawonogów i mięczaków w przyrodzie i dla człowieka. Wykorzystywanie technologii informatycznych.

Szkoła: Niepubliczna Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I st.
„Elementarz” w Katowicach
Miejscowość: Katowice
Nauczyciel prowadzący: Anna Grzywocz
Klasa: 6

KOKEDAMA - WISZĄCE OGRODY

Cel/kontekst metodyczny: Rozbudzanie potrzeby kontaktu z przyrodą. Poznawanie warunków koniecznych do rozwoju roślin. Poszarzanie słownictwa przyrodniczego: kokedama. Wdrażanie umiejętności przygotowania i porządkowania stanowiska pracy oraz posługiwania się narzędziami ogrodniczymi. Kształtowanie doznań przyrodniczo – estetycznych, cieszenie się spokojem ogrodu, przyrody w warunkach domowych. Inspirowanie do tworzenia własnych kokedam.

Szkoła: Niepubliczna Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I st.
„Elementarz” w Katowicach
Nauczyciel prowadzący: Kamila Janus-Wieczorek
Klasa: 3

LAS W SZKLE

Cel/kontekst metodyczny: Kształtowanie umiejętności wykonania zadania według wskazówek i instrukcji nauczyciela. Prowadzenie oryginalnych upraw roślinnych: wykonanie florarium. Poznawanie różnych warunków potrzebnych do uprawy roślin. Wzbogacanie pojęć przyrodniczych. Rozwijanie doznań estetycznych w kontakcie ze światem roślin.

Szkoła: Niepubliczna Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I st.
„Elementarz” w Katowicach
Nauczyciel prowadzący: Kamila Janus-Wieczorek
Klasa: 3

CZY PAJĄKI MOŻNA POLUBIĆ?

Cel/kontekst metodyczny: Poszerzanie wiedzy na temat owadów. Poznawanie warunków życia zwierząt w różnych ekosystemach. Zdobywanie podstawowych wiadomości na temat pająków: co jedzą, jak polują, czy są jadowite, jak powstaje pajęczyna. Rozbudzanie zainteresowań przyrodniczych. Kształtowanie umiejętności współdziałania.

Szkoła: Niepubliczna Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I st.
„Elementarz” w Katowicach
Nauczyciel prowadzący: Beata Stachańczyk
Klasa: 2

SHOPPING – EXTRA!

Cel/kontekst metodyczny: Kształtowanie umiejętności społecznych poprzez dialog. Pobudzenie kreatywności, umiejętność prezentacji swojej pracy, praca w parach, umiejętność słuchania, utrwalenie prepositions of place, nauka dialogu w sklepie.

Szkoła: Niepubliczna Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I st.
„Elementarz” w Katowicach
Nauczyciel prowadzący: Paulina Biernacka
Klasa: 3

ST. PATRICK'S DAY

Cel/kontekst metodyczny: Budowanie systemu wartości. Angażowanie uczniów w proces opowiadania z wykorzystaniem teatrzyku Kamishibai. Wzmocnienie umiejętności słuchania, współpraca w grupie, umiejętność wspólnego rozwiązywania zagadek/problemów, umiejętność dzielenia się, poznanie Irlandzkiej tradycji związanej z dniem Św. Patryka, ćwiczenia ze słuchania.

Szkoła: Niepubliczna Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I st.
„Elementarz” w Katowicach
Nauczyciel prowadzący: Paulina Biernacka
Klasa: 4

2

Źródło: materiały projektowe

Opracowane materiały zostały wykorzystane w czterech sieciach współpracy i umieszczone na platformie *doskonaleniesieci.pl*. W ramach sieci współpracy opracowano tematy do wymiany informacji i problemy do omówienia. Więcej informacji na ten temat przedstawiono w kolejnym rozdziale Raportu.

W trakcie projektu udzielono wsparcia 15 studentom specjalizacji nauczycielskiej, którzy wzięli udział w różnych formach zajęć.

Ewaluacja i podsumowanie projektu składały się z dwóch elementów:

- Raportu ewaluacyjnego, podczas którego opracowano i przeprowadzono ankiety i formularze, a następnie napisano raport i wydano go w formie publikacji.
- Konferencji podsumowującej.

Osiągnięte wskaźniki

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘTE W PROJEKCIE				
Wskaźniki specyficzne rezultatu	<i>Jednostka miary</i>	<i>Kobiety</i>	<i>Mężczyźni</i>	<i>Ogółem</i>
Liczba szkół korzystających z kompleksowego modelu wspierania pracy szkoły dzięki wsparciu z EFS	sztuki			7
Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	osoby	60	6	66
Wskaźniki kluczowe produktu	<i>Jednostka miary</i>	<i>Kobiety</i>	<i>Mężczyźni</i>	<i>Ogółem</i>
Liczba szkół objętych wsparciem w celu przygotowania i doskonalenia zawodowego nauczycieli (szkoła ćwiczeń) w zakresie określonym w programie	sztuki			3
Liczba podmiotów wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne [szt.]	sztuki			10
Liczba osób objętych szkoleniami / doradztwem w zakresie kompetencji cyfrowych [osoby]	osoby	60	6	66
Wskaźniki specyficzne produktu	<i>Jednostka miary</i>	<i>Kobiety</i>	<i>Mężczyźni</i>	<i>Ogółem</i>
Liczba szkół z terenów wiejskich, gmin miejsko-wiejskich oraz gmin wiejskich, których nauczyciele zostaną objęci oddziaływaniem szkoły ćwiczeń	sztuki			3
Liczba szkół z województwa śląskiego, których nauczyciele zostaną objęci oddziaływaniem szkoły ćwiczeń	sztuki			7
Liczba opracowanych scenariuszy lekcji pokazowych	sztuki			16
Liczba uczestników sieci współpracy	osoby	60	6	66
Liczba przeprowadzonych lekcji pokazowych	sztuki			16
Liczba studentów objętych wsparciem	osoby	15	0	15
Liczba nauczycieli szkoły ćwiczeń objętych wsparciem	osoby	9	1	10
Liczba nauczycieli szkół wspieranych objętych wsparciem	osoby	51	5	56
Liczba dyrektorów objętych wsparciem	osoby	9	1	10

Tabela 1. Wskaźniki osiągnięte w projekcie

Podsumowanie:

Trwałość projektu planowana jest na co najmniej 5 lat. Wypracowane w trakcie materiały metodyczne, w tym filmy szkoleniowe, publikacje będą udostępnione na wolnej licencji na nieograniczone, nieodpłatne i niewyłączne korzystanie z zasobów.

Realizacja projektu Szkoła Ćwiczeń Z ELEMENTARZEM pozwoliła studentom oraz nauczycielom szkół wspieranych na doświadczanie praktyki nauczycielskiej w różnorodnych sytuacjach i przestrzeniach edukacyjnych:

- szkoła miejska – szkoła w środowisku wiejskim,

2

- szkoła publiczna – szkoła niepubliczna,
- szkoła bez dzieci z niepełnosprawnościami – szkoła z dziećmi z niepełnosprawnościami,
- szkoła bez specjalizacji – szkoła o profilu muzycznym.

Dlatego też Szkołę Ćwiczeń tworzyły trzy placówki prezentujące powyższe formy edukacji.

Takie podejście wynikało z doświadczenia Wnioskodawcy, że studenci i nauczyciele na etapie przygotowania do zawodu mają kontakt wyłącznie ze szkołami publicznymi, zazwyczaj w środowiskach miejskich. Nikt nie przygotowuje ich do pracy w małych szkołach, szkołach integracyjnych czy też szkołach profilowanych. Niniejszy projekt tę lukę wypełnił.

Projekt Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM spełnił następujące kryteria:

1. Beneficjent jest organem prowadzącym 9 szkół publicznych.
2. Był realizowany z Akademią WSB, poradnią psychologiczno-pedagogiczną i placówką doskonalenia nauczycieli.
3. Utworzona została jedna szkoła ćwiczeń.
4. Została utworzona na terenie miasta, w którym do roku 2021 nie funkcjonowała szkoła ćwiczeń.
5. Utworzenie i prowadzenie szkoły wykorzystywały rozwiązania wskazane w Modelu Szkoły Ćwiczeń.
6. Swoim oddziaływaniem szkoła ćwiczeń objęła 7 szkół, w tym 3 wiejskie.
7. Liczba godzin wsparcia wyniosła ponad 200 h, czas trwania sieci współpracy wynosił 8 m-cy, materiały dydaktyczne dla nauczycieli objęły około 80 stron dla każdego obszaru.
8. Okres realizacji trwał ponad 24 miesiące.
9. Projekt został poprzedzony diagnozami.
10. Uruchomione zostały 4 pracownice przedmiotowe.
11. Wypracowane materiały, publikacje zostały udostępnione na wolnej licencji.

Projekt w sposób istotny przyczynił się do osiągnięcia celu szczegółowego Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, gdyż utworzona Szkoła Ćwiczeń:

- jest instytucją systemu wspomagania szkół w zakresie rozwoju u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych, poprzez wsparcie nauczycieli szkół wpierających;
- objęła wsparciem w obszarach: matematyka, przyroda, języki obce, informatyka, jak również innowacyjności i nauczania eksperymentalnego.

Wszystkie działania w zakresie doskonalenia nauczycieli wykorzystywały innowacyjne treści, narzędzia i zasoby wspierające proces kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych.

Wprowadzenie

Sieci współpracy i samokształcenia służą nawiązywaniu i podtrzymywaniu relacji z innymi w celu pozyskiwania, wymiany informacji i wzajemnego wspierania się. Dzięki nowoczesnym narzędziom internetowym nauczyciele mogą wymieniać doświadczenia, swoje zasoby, a także uczestniczyć w wydarzeniach odbywających się kilkaset kilometrów od szkoły. Wspólna przestrzeń będąca połączeniem wymiany doświadczeń i wsparcia merytoryczno-metodycznego to doskonała inspiracja dla tworzenia nowych rozwiązań, autorskich propozycji i podejmowania inicjatyw.

Taką przestrzeń dla szkół współpracujących stworzono na potrzeby realizacji projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM. Oprócz aktywności na platformie wzajemnego wsparcia, uczestnicy otrzymali możliwość wymiany dobrych praktyk i poszerzania kompetencji poprzez udział w konferencjach, szkoleniach stacjonarnych, warsztatach, lekcjach pokazowych i webinarach.

Rekrutację szkół współpracujących (wspieranych) do niniejszego projektu przeprowadzono drogą elektroniczną za pomocą formularzy zgłoszeniowych. Zgodnie z założonymi w projekcie kryteriami nawiązano współpracę z 7 szkołami podstawowymi z województwa śląskiego, z czego 3 szkoły położone są na terenach wiejskich, a co najmniej 1 jest szkołą integracyjną. Uwzględniając powyższe, szkołami współpracującymi zostały:

1. Szkoła Podstawowa nr 35 z Oddziałami Integracyjnymi im. Matki Teresy z Kalkuty, 43-100 Tychy, Al. Piłsudskiego 21
2. Szkoła Podstawowa nr 1 w Ustroniu, 43-450 Ustroń, ul. Partyzantów 2
3. Szkoła Podstawowa FILOMATA, 44-100 Gliwice, ul. Pszczyńska 22
4. Zespół Szkolno-Przedszkolny w Woli, 43-225 Wola, ul. Lipowa 3
5. Szkoła Podstawowa Fundacji „Elementarz” w Jackowie, 42-282 Jacków, ul. Szkolna 3
6. Szkoła Podstawowa Fundacji „Elementarz” z Oddziałem Przedszkolnym w Siamoszycach, 42-425 Kroczyce, ul. Edukacyjna 22
7. Szkoła Podstawowa nr 44 im. UNICEF, 41-907 Bytom, ul. Gen. Grota Roweckiego 6

Wsparcie dla uczestników sieci współpracy i samokształcenia, będące przedmiotem niniejszego raportu polegało na realizacji wybranych form i metod pracy szkoły ćwiczeń (szkoleń, warsztatów, aktywności na platformie, lekcji pokazowych, konsultacji indywidualnych, opracowaniu materiałów metodycznych) dla 56 nauczycieli z 7 szkół współpracujących w czterech obszarach przedmiotowych zgodnie ze zdiagnozowanymi w trakcie realizacji projektu potrzebami szkół wspieranych:

- przyroda (biologia, chemia, fizyka, geografia),
- matematyka,
- język obcy (język angielski, j. francuski).
- informatyka.

Niniejsze podsumowanie współpracy szkół w ramach sieci współpracy i samokształcenia obejmuje 4 zadania projektowe, których szczegółowy opis ujęto w kolejnych rozdziałach publikacji:

- Zad. 8. Otwarcie Szkoły Ćwiczeń – konferencja inauguracyjna w siedzibie Fundacji „Elementarz”, wykład ekspertów zewnętrznych, spotkanie dyrektorów szkół wspieranych z przedstawicielami Akademii WSB, Publicznej Specjalistycznej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej i Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli In Corpore.

3

- Zad. 9. Szkolenia dla nauczycieli szkół wspieranych – trzydniowe wyjazdowe szkolenia metodyczne obejmujące 4 obszary przedmiotowe: matematykę, przyrodę, informatykę i język obcy, a także szkolenia uniwersalne z zasad współpracy w ramach sieci współpracy, warsztaty kreatywnego nauczania, wprowadzenie do koncepcji Building Learning Power.
- Zad. 10. Utworzenie sieci współpracy i samokształcenia – działania zrealizowane w ramach 4 obszarów przedmiotowych dla nauczycieli szkół wspieranych na platformie wzajemnego wsparcia doskonałeniawięsi.pl.
- Zad. 11. Organizacja lekcji pokazowych – udział nauczycieli szkół wspieranych w lekcjach pokazowych z 4 obszarów przedmiotowych, prowadzone przez nauczycieli Szkoły Ćwiczeń.

Otwarcie Szkoły Ćwiczeń

2 października 2021 r. w siedzibie Fundacji Ekologicznej – Wychowanie i Sztuka „Elementarz” w Katowicach odbyła się uroczysta Konferencja Inauguracyjna pt. „Szkoła jako miejsce rozwijania potencjału uczenia się uczniów i nauczycieli”. Wydarzenie miało na celu wprowadzenie uczestników do projektu, wyjaśnienie wartości i funkcji szkoły ćwiczeń, prezentację poszczególnych form i metod pracy oraz powodu ich wyboru.

W wydarzeniu udział wzięli dyrektorzy i nauczyciele Szkoły Ćwiczeń, dyrektorzy i nauczyciele szkół współpracujących, eksperci w dziedzinie edukacji, studenci, trenerzy, personel projektu, partnerzy projektu i zaproszeni goście.

Harmonogram Konferencji obejmował m.in.: wykłady ekspertów, sesje warsztatowe, prezentację pracowni Szkoły Ćwiczeń i występy artystyczne uczniów szkoły. Program zawierał następujące prelekcje:

- mgr Maria Lorek (Fundacja „Elementarz”, koordynator projektu, Prezes Stowarzyszenia Nauczycieli Edukacji Początkowej) – otwarcie konferencji,
- prof. nadzw. dr hab. Eugenia Rostańska (Akademia WSB) – „Uczyć nauczycieli. Droga, pole i podstęp”,
- dr Iwona Sosnowska – Wieczorek (Prezes Fundacji In Corpore, Dyrektor Niepublicznej Specjalistycznej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej i Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli In Corpore) – „Szkoła jako miejsce pozytywnego myślenia rozwoju”,
- dr Anna Lipiec (Akademia Muzyczna w Katowicach) – „Edukacja muzyczna w szkole kluczem do wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży”,
- dr Lidia Wollman (WSA w Bielsku-Białej) – „Realizacja programu czy rozwijanie dyspozycji uczenia się? Wyzwania nowoczesnej edukacji”.

Odbyły się również sesje warsztatowe:

- Przyrodnicze: Aleksandra Szyszka, Barbara Ziemer – „Edukacja przez przygodę”,
- Matematyczne: Małgorzata Piotrowska-Hachuła – „Matematyczne wędrówki”,
- Informatyczne: Marek Szafraniec – „Jak rozwijać zainteresowania i umiejętności informatyczne?”,
- Building Learning Power: Lidia Wollman – „Rozwijanie potencjału uczenia się w praktyce”.

Istotnym punktem spotkania było wystąpienie inauguracyjne mgr Marii Lorek – założycielki Fundacji „Elementarz”, która zwróciła uwagę na ważną rolę, jaką spełniają szkoły ćwiczeń w środowisku oświatowym. Zaprezentowała założenia projektu, a następnie zaprosiła uczestników na spacer edukacyjny po szkole. Wydarzenie

stało się pierwszą okazją do wymiany doświadczeń, pokazania możliwości i potencjału instytucji współpracujących, które będą tworzyć Szkołę Ćwiczeń.

Zdjęcia własne. Źródło: materiały projektowe

Szkolenia dla nauczycieli szkół wspieranych

W dniach 13 -15 maja 2022 r. w Hotelu Ostaniec w Podlesicach (gm. Kroczyce, pow. zawierciański) odbyło się trzydniowe szkolenie dla nauczycieli szkół współpracujących (wspieranych). Położenie obiektu w samym sercu Jury Krakowsko-Częstochowskiej zapewniło uczestnikom komfortowe warunki do edukacji i integracji.

Forma wyjazdowa szkolenia miała bardzo ważne przesłanki. Pozwoliła na poznanie się uczestników w sytuacjach formalnych i nieformalnych od początku współpracy, zintegrowała nauczycieli w poszczególnych obszarach motywując do współpracy, wprowadziła nauczycieli w pracę z wykorzystaniem koncepcji BLP, zmotywowała do poszukiwań w zakresie kreatywnego nauczania, zorientowała nauczycieli w zasadach i formach działania sieci współpracy, a także zminimalizowała koszty związane z organizacją jednostkowych sesji szkoleniowych i usprawniła działania projektowe.

Szkolenia i warsztaty poprowadzili nauczyciele Szkoły Ćwiczeń, eksperci z PDN i eksperci zewnątrz. Sesje szkoleniowe dla nauczycieli przyjęły 2 formy:

1. Szkoleń dotyczących umiejętności uniwersalnych, tj.: kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości, krytycznego myślenia, rozumienia, umiejętności uczenia się, umiejętności pracy zespołowej, dosko-

3

nalenia nauczania eksperymentalnego i metod indywidualnego podejścia do ucznia, w których udział wzięli wszyscy nauczyciele. Szkolenia poprowadzili:

- Lidia Wollman – Warsztaty BLP: „Rozwijanie potencjału uczenia się”. Wprowadzenie do koncepcji prof. G. Claxtona.
- Maria Lorek – Warsztaty BLP. Zajęcia terenowe.
- Maria Lorek – Kreatywne nauczanie. Zajęcia terenowe.
- Agata Ludwa (Collegium Da Vinci Poznań) – Kreatywne nauczanie: „Odwrócona klasa. Lekcja rotacyjna. Teoria nastawień i NOT – YET Carel Dweck”.
- Sabina Furgoł (Niepubliczna Placówka Doskonalenia Nauczycieli Fundacji In Corpore) – Tworzenie sieci współpracy.
- Sabina Furgoł – Organizacja pracy w ramach sieci współpracy i samokształcenia.

2. Szkoleń metodycznych dla 4 obszarów:

- Agata Ludwa – „Myślenie jest sercem matematyki”. Ważne problemy matematyczne dla uczniów. „Zadania życiowe, choć nietypowe”. Gry planszowe. Dyskusja na lekcji matematyki.
- Joanna Heller, Iwona Bzdęga (Szkoła Ćwiczeń) – „Jak zaprojektować zajęcia rotacyjne i odwrócone na lekcjach matematyki”. Przykłady dobrych praktyk.
- Beata Stachańczyk, Kamila Janus-Wieczorek (Szkoła Ćwiczeń) – „Jak odkrywać i rozbudzać zainteresowania przyrodnicze uczniów klas 1-3.
- Anna Grzywocz (Szkoła Ćwiczeń) – Jak aktywnie poznajemy przyrodę?
- Marek Szafraniec (Politechnika Śląska) – „Jak odkrywać i rozwijać zainteresowania informatyczne stosując edukację mobilną?” Grywalizacja w edukacji. Metoda WebQuest.
- Marek Szafraniec – Przykłady zajęć z wykorzystaniem technologii BYOD.
- Robert Stangrecki (Pałac Młodzieży w Katowicach) – Przykłady zajęć z wykorzystaniem technologii BYOD.
- Alicja Pastuszka (Complex of Silesian International Schools) – Wykorzystanie psychologii rozwojowej dzieci w nauczaniu dzieci młodszych na lekcjach języków obcych.
- Paulina Biernacka (Szkoła Ćwiczeń) – Przykłady zajęć, gier i zabaw kształcących umiejętności receptywne i produktywne.
- Paulina Biernacka – Wykorzystanie kamishibai i storytelling na lekcjach języków obcych.

Zdjęcia własne. Źródło: materiały projektowe

Szkolenia prowadzone były w różnych formach, opartych na aktywizujących metodach uczenia: wykłady, ćwiczenia, odgrywanie ról, dyskusje i wymiany doświadczeń, warsztaty, itp.

Podczas sesji szkoleniowych nauczyciele i dyrektorzy 7 szkół współpracujących korzystali ze wsparcia koordynatora oraz moderatora sieci współpracy. Uczestnicy szkolenia zapoznali się formą doskonalenia jaką są sieci współpracy i samokształcenia. Zaprezentowano im platformę *doskonaleniawsieci.pl* – narzędzie, które służy wspomaganie pracy szkół i przedszkoli. Platforma jest udostępniana przez Ośrodek Rozwoju Edukacji wszystkim placówkom systemu oświaty jako narzędzie do doskonalenia nauczycieli – prowadzenia sieci współpracy i samokształcenia. Nauczyciele z pomocą moderatora sieci zarejestrowali swoje profile na platformie, zapoznali się z jej funkcjonalnościami i zostali przeszkoleni z obsługi, m.in. prowadzenia blogów i grup dyskusyjnych, komunikacji użytkowników, publikacji artykułów i wymiany plików.

Utworzenie sieci współpracy i samokształcenia

W ramach działania sieci współpracy i samokształcenia na platformie *doskonaleniawsieci.pl* w miesiącach: czerwcu, wrześniu, październiku, listopadzie 2022 r. oraz lutym, marcu, kwietniu i maju 2023 r. moderator sieci współpracy – Sabina Furgoń, ekspert Niepublicznej Placówki Doskonalenia Nauczycieli Fundacji In Corpore tworzyła wątki tematyczne, w których zamieszczała materiały edukacyjne dla nauczycieli w wybranych obszarach przedmiotowych, tj.: przyroda, informatyka, matematyka, języki obce.

Zadaniem moderatora było stwarzanie warunków do dzielenia się doświadczeniami i wymiany dobrych praktyk, organizowanie wsparcia merytorycznego i dydaktycznego, motywowanie uczestników do tworzenia nowych rozwiązań i podejmowania inicjatyw. Wszystkie działania odbyły się i zostały zrealizowane zgodnie z początkowymi założeniami. Użytkownicy sieci chętnie korzystali z przesyłanych materiałów, dzieląc się przy tym swoimi doświadczeniami i spostrzeżeniami. Tematyka spotkań w sieci to:

Czerwiec 2022 r.

- „Powitanie i założenia projektu”. Powitanie uczestników sieci, zapoznanie ich z celami i założeniami projektu.
- „Kompetencje kluczowe – dokumenty”. Opisano najważniejsze umiejętności rozwijane w ramach kształcenia ogólnego w szkole podstawowej. Zamieszczono dokument „Zalecenie Rady Parlamentu Europejskiego w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie”.

3

- „Materiały dla nauczycieli szkoły ćwiczeń”. Dla każdego z 4 obszarów zamieszczono zeszyty i multimedia dotyczące m.in. następujących tematów: kształtowania postaw autonomicznych, kompetencji kluczowych, rozwijania motywacji do nauki przedmiotu, nowoczesnych technologii w nauczaniu i uczeniu się, planowania i organizacji zajęć, wykorzystania potencjału otoczenia, aktywizowania i oceniania i niestandardowych rozwiązań.
- „Na dobry początek... – różne propozycje dydaktyczne”. Dla każdego z 4 obszarów zamieszczono interesujące filmy, animacje, karty pracy, propozycje aplikacji, poradniki oraz ciekawe projekty.

Wrzesień 2022 r.

- „Powitanie po wakacjach”. Opisano 10 najważniejszych umiejętności w 2025 roku według „The Future of Jobs Report”, tzw. kompetencji jutra.
- „Bibliografia – rozwijanie kompetencji kluczowych”. Zamieszczono posty i materiały. Wymieniono interesujące i wartościowe pozycje książkowe, artykuły, przewodniki, publikacje i strony internetowe, m.in. wykłady prof. Jacka Pyżalskiego: „Jak zmotywować niezmotywowanych? Jak zachęcić uczniów do pracy?” Metody pracy z uczniami na lekcji – rozpoczęcie i kończenie zajęć to jedna z możliwości wpływania na to, by uczniowie zapamiętali, co było na lekcji.
- „Polecane filmy do obejrzenia”. Zamieszczono linki do filmów wraz z krótkimi komentarzami, m.in.: Sugata Mitra i jego nowy eksperyment z samodzielnym uczeniem się (wystąpienie TED); Film BBC pt. „Eksperyment w klasie”. Ciekawe propozycje rozwiązań dydaktycznych w celu aktywności uczniów, po to by podnosić poziom ich inteligencji.

Październik 2022 r.

- „Eksperymenty i doświadczenia w edukacji wczesnoszkolnej”. Propozycje doświadczeń przyrodniczych, scenariusze lekcji. Pakiety metodyczne dla nauczycieli.
- „Design Thinking”. Polecane strony internetowe i materiały. Czym jest Design Thinking? Jak działa? Gdzie ma zastosowanie? Co jest efektem? Zamieszczono poradniki oraz ciekawe artykuły i publikacje, m.in. lekturę autorstwa Magdaleny Brewczyńskiej „Design Thinking” w kompleksowym wspomaganie pracy szkół i placówek oświatowych” ORE Warszawa 2018.
- „Polecane filmy do obejrzenia”. Zamieszczono linki do interesujących filmów, m.in. wystąpienie „12 prac Herkulesa w polskiej szkole”, wystąpienie na TED Kena Robinsona: „Zmiana paradygmatu edukacji”, „O mózgach, które uwielbiają słuchać opowieści” – M. Kaczmarzyk.

Listopad 2022 r.

- „Myślenie krytyczne”. Co to jest myślenie krytyczne i dlaczego jest tak ważne? Polecane lektury. Zamieszczono publikację „Nauczyć krytycznego myślenia i jasnej mowy (...)” autorstwa Marcina Będkowskiego. Zamieszczono poradnik, jak uczyć krytycznego myślenia.
- „Model SAMR”. Polecono artykuł „Model SAMR, czyli o technologii w nauczaniu”. Zamieszczono artykuł Macieja Danieluka: Wykorzystanie nowoczesnych technologii w nauczaniu. Zaproponowano zapoznanie się z programami nauczania opracowanymi przez ORE, nastawionymi na kształtowanie kompetencji kluczowych.

Luty 2023 r.

- „Laboratoria przyszłości”. Czym są Laboratoria przyszłości? Jakie dają możliwości szkołom? O programie. Zamieszczono przydatne artykuły.

3

- „STEAM” (ang. Science, Technology, Engineering, Art and Mathematics). Model STEAM. Co to jest STEAM? Nauka przyszłości. Interdyscyplinarne nauczanie przez doświadczenie. Polecono lekturę Marleiny Plebańskiej i Katarzyny Trojańskiej „STEAM-owe Lekcje”. Model STREAM w szkole. Inspiracje do realizacji.
- „Jakość edukacji” – wywiad z Rektorem Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, profesorem Marianem Gorynią. Temat: Jakość kształcenia, świadomość ekonomiczna. Zamieszczono wiele ciekawych artykułów, m.in.: „Drobny pomysł na walkę z postprawdą”, „Bajka o smokach, sisydlaczkach i sztucznej inteligencji (z dygresjami do lektur szkolnych)”, „Cyfrowa taksonomia (Bloom) – Akademia Młodego Superbelfra”, „Produktywna porażka”, „Paradoks dobrego nauczania”.

Marzec 2023 r.

- „Polecane do zapoznania się, ponieważ ciekawe...”. Chat GPT odrabia lekcje, pisze magisterki, zwodzi nauczycieli. Wykończy szkołę? Dr Piotr Bilski „Czym jest sztuczna inteligencja? Noc naukowców Lem 2.0” – film na kanale YouTube. Polecono ciekawe artykuły: Tomasz Rożek „Obejrzyj, a nigdy nie przestaniesz czytać książek”, „Wewnętrzne dziecko – jak o nie zadbać, by nie wyprowadziło nas na manowce?”
- „Ciekawe artykuły” – kontynuacja wątku. Zamieszczono linki do artykułów oraz interesujących filmów, m. in.: Tomasz Rożek „Wpływ warzyw i owoców na funkcjonowanie mózgu”, „Dlaczego wierzymy w bzdury?”, „Po tym filmie przestaniesz słodzić”.

Kwiecień 2023 r.

- „Szkoła bez ocen – zapraszam do refleksji”. Pierwsze kroki w kierunku szkoły bez stopni. Ocenianie, które pozwala się rozwijać. Uczyć, aby uczyć, czy uczyć, aby nauczyć. Linki do artykułów i publikacji.
- „Organizacja przestrzeni do uczenia się”. Polecono do obejrzenia wystąpienie: Przestrzeń szkoły w służbie pedagogiki. Zamieszczono Artykuł EDUNews.pl „Przestrzeń edukacyjna w mojej klasie” – Jolanta Okuniewska. Czym jest Active Learning Spaces? Integracja przestrzeni, technologii i edukacji, dzięki której można zmienić podejście do procesu dydaktycznego.
- „Czy nauczyciel może być tutorem, mentorem, coachem?” Komunikacja jako ważny element tutoringu, mentoringu, coachingu. Zachęcono do lektury opracowania Małgorzaty Cużytek: „Porozumienie w szkole. Doskonalenie umiejętności mediacyjnych pracownika odpowiedzialnego za wspomaganie szkół”. Czym jest porozumienie w szkole, jaką rolę odgrywa w nim dostrzeganie i przełamywanie schematów, interakcje społeczne zawodowe i poza zawodowe, przyjmowanie perspektywy lub jej zmiana. Ciekawe artykuły, m.in. „Różnica między mentorem a nauczycielem”.

Maj 2023 r.

- „Efektywne metody pracy z uczniami. Metoda Lapbooka”. Przepis na Lapbook: Muzeum Piłsudskiego w Sulejówku. Jak zrobić samodzielnie lapbooka? Masters of matma. Zamieszczono odnośniki do interesujących filmów, polecono artykuły: „Myślografia – ABC myślenia wizualnego (1) Agata Baj”, „Zapisywana refleksja na lekcjach matematyki: Danuta Sterna”, „Mapy myśli w 10 krokach (wersja 2016). Agata Baj”, „Kolejna moda na sukces? Witold Kołodziejczyk”.
- „Efektywne metody pracy z uczniami. Metoda projektu edukacyjnego” – kontynuacja wątku tematycznego. Zamieszczono dokumenty: „Jak pracować metodą projektów?” „WebQuest jako metoda pracy dydaktycznej. Jerzy Mijalski”. Przykłady WebQuestów: „Wycieczki marzeń – Odkrywamy tajemnice piramid”, „Dlaczego nasz statek spada – grawitacja, co to takiego?”, „Zielona planeta – fascynujący świat roślin i zwierząt”.

3

Organizacja lekcji pokazowych

W ramach zadania przeprowadzono 16 lekcji pokazowych, po 4 na każdy obszar przedmiotowy. Zajęcia przeprowadzili nauczyciele Szkoły Ćwiczeń, a uczestnikami byli nauczyciele 7 szkół współpracujących. Po jednej lekcji pokazowej przeprowadzono w formie webinarium z wideokonferencją. Scenariusze lekcji opracowali nauczyciele Szkoły Ćwiczeń, a ich recenzji dokonali eksperci z PDN.

Zajęcia odbywały się od lutego do maja 2023 r. Obejmowały następujące tematy i cele:

Matematyka

- Barbara Janoska – „Zabawy matematyczne tabliczką mnożenia” – kl. 3.
Utrwalenie znajomości tabliczki mnożenia w zakresie do 50 oraz działań związanych z przemiennością mnożenia. Rozwijanie umiejętności wykorzystania codziennych sytuacji do powtarzania tabliczki mnożenia. Wdrażanie do radzenia sobie z niepowodzeniem. Niwelowanie oporów przed nauką tabliczki mnożenia.
- Joanna Heller – „Dodawanie ułamków dziesiętnych w sytuacjach praktycznych” – kl. 5.
Doskonalenie umiejętności dodawania ułamków dziesiętnych i praktycznego ich wykorzystania. Ucznienie się współpracy i współdziałania w grupie poprzez udział w lekcji rotacyjnej. Kształtowanie samodzielności ucznia oraz odpowiedzialności za podejmowane przez siebie decyzje. Rozbudzanie ciekawości matematycznej.
- Iwona Bzdęga – „Obliczenia procentowe w codziennych sytuacjach” – kl. 6. Poznanie pojęcia „procent”. Zamienianie procentu na ułamek zwykły i dziesiętny. Angażowanie uczniów w proces zdobywania wiedzy i przygotowanie do samokształcenia poprzez udział w tzw. „lekcji odwróconej”. Kształtowanie umiejętności formułowania wniosków. Uświadomienie uczniom praktycznego zastosowania wiedzy matematycznej.
- Dorota Borkowska – „O figurach geometrycznych” – kl. 4.
Poszerzenie wiadomości o figurach geometrycznych z wykorzystaniem nowoczesnych środków dydaktycznych. Badanie cech figur. Odszukiwanie figur w otoczeniu. Doskonalenie umiejętności współpracy w grupie. Rozwijanie samodzielnego, krytycznego i twórczego myślenia. Dokonywanie samooceny.

Przyroda

- Beata Stachańczyk – „Czy pająki można polubić?” – kl. 2.
Poszerzanie wiedzy na temat owadów. Poznawanie warunków życia zwierząt w różnych ekosystemach. Zdobywanie podstawowych wiadomości na temat pająków: co jedzą, jak polują, czy są jadowite, jak powstaje pajęczyna. Rozbudzanie zainteresowań przyrodniczych. Kształtowanie umiejętności współdziałania.
- Kamila Janus-Wieczorek – „Las w szkole” – kl. 3.
Kształtowanie umiejętności wykonania zadania według wskazówek i instrukcji nauczyciela. Prowadzenie oryginalnych upraw roślinnych: wykonanie florarium. Poznawanie różnych warunków potrzebnych do uprawy roślin. Wzbogacanie pojęć przyrodniczych. Rozwijanie doznań estetycznych w kontakcie ze światem roślin.
- Kamila Janus-Wieczorek – „Kokedama – wiszące ogrody” – kl. 3.
Rozbudzanie potrzeby kontaktu z przyrodą. Poznawanie warunków koniecznych do rozwoju roślin. Poszarzanie słownictwa przyrodniczego: kokedama. Wdrażanie umiejętności przygotowania i porządkowania stanowiska pracy oraz posługiwania się narzędziami ogrodniczymi. Kształtowanie do-

znań przyrodniczo-estetycznych, cieszenie się spokojem ogrodu, przyrody w warunkach domowych. Inspirowanie do tworzenia własnych kokedam.

- Anna Grzywocz – „Powtórzenie i utrwalenie wiadomości o stawonogach i mięczakach” – kl. 6.
Rozbudzenie aktywności intelektualnej. Stwarzanie sytuacji edukacyjnych prowokujących uczniów do zadawania pytań, pracy w grupach, poszukiwania informacji i odpowiedzi. Poszerzanie wiadomości o środowiskach życia, cechach morfologicznych oraz trybie życia stawonogów i mięczaków. Analizowanie cech adaptacyjnych umożliwiających opanowanie różnych środowisk. Rozwijanie postawy badawczej i wrażliwości przyrodniczej oraz świadomości znaczenia stawonogów i mięczaków w przyrodzie i dla człowieka. Wykorzystywanie technologii informatycznych.

Informatyka

- Magda Wysocka – „Pies, najlepszy przyjaciel człowieka – webquest” – kl. 4.
Poszukiwanie informacji na określony temat, analizowanie i selekcjonowanie informacji pod kątem wykonywanego zadania. Współpracowanie z innymi, wymienianie się z pomysłami i doświadczeniami za pomocą technologii informatycznych. Wykorzystywanie możliwości technologii do komunikowania się w procesie uczenia się. Doskonalenie umiejętności prezentowania efektów zarówno pracy indywidualnej jak i zespołowej. Umożliwienie pełnienia różnych ról w grupie. Posługiwanie się metodą webquestu do poszerzania wiadomości na temat psów, ich historii, ras oraz roli w życiu człowieka.
- Magda Wysocka – „Poznajemy kontynent afrykański – interaktywne wędrówki” – kl. 3. Posługiwanie się komputerem lub innym urządzeniem cyfrowym oraz urządzeniami zewnętrznymi przy wykonywaniu zadania. Kojarzenie efektów pracy z oprogramowaniem. Wykorzystanie zasobów e-learningowych do poznawania kontynentu afrykańskiego.
- Magda Wysocka – „Ortografia z wykorzystaniem komputera” – kl. 2.
Rozwijanie umiejętności rozwiązywania zadań w aplikacji Wordwall. Tworzenie notatki wizualnej. Kształtowanie postawy uważności i czujności ortograficznej. Wdrażanie zasad zdrowej rywalizacji. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy w praktyce.
- Robert Stangrecki – „Animacja poklatkowa” – kl. 8.
Poznawanie zastosowania wybranej aplikacji (Stop Motion Studio) na urządzenia mobilne służącej do tworzenia animacji poklatkowych. Doskonalenie umiejętności zapisywania/przesyłania swoich wytworów w podanym miejscu. Wyrabianie właściwych nawyków w zakresie korzystania z urządzeń mobilnych. Rozbudzenie zainteresowania technologią mobilną oraz jej wykorzystaniem na różnych płaszczyznach życia człowieka. Budowanie motywacji i odpowiedzialności za własny proces uczenia się.

Języki obce

- Paulina Biernacka „Shopping – extra!” – kl. 3.
Kształtowanie umiejętności społecznych poprzez dialog. Pobudzenie kreatywności, umiejętność prezentacji swojej pracy, praca w parach, umiejętność słuchania, utrwalenie prepositions of place, nauka dialogu w sklepie.
- Paulina Biernacka „St. Patrick’s Day” – kl. 4.
Budowanie systemu wartości. Angażowanie uczniów w proces opowiadania z wykorzystaniem teatryku Kamishibai. Wzmocnienie umiejętności słuchania, współpraca w grupie, umiejętność wspólnego rozwiązywania zagadek/problemów, umiejętność dzielenia się, poznanie Irlandzkiej tradycji związanej z dniem Św. Patryka, ćwiczenia ze słuchania.

3

- Paulina Biernacka „Fashion Show” – kl. 2.
Pobudzenie kreatywności, wzmocnienie umiejętności słuchania, zarządzanie swoim czasem, prezentacja swojej pracy, organizacja swojej pracy, utrwalanie słownictwa związanego z ubraniami, poznanie i ćwiczenia z konstrukcją „I’m wearing”.
- Paulina Biernacka „Fun with animals” – kl. 1.
Ćwiczenie wytrwałości w dążeniu do celu. Aktywne słuchanie, koncentracja uwagi, współpraca, utrwalenie słownictwa związanego ze zwierzętami; poznanie i nauka zapisu graficznego tych słów.

Zdjęcia własne. Źródło: materiały projektowe

3

Wszystkie lekcje pokazowe filmowano profesjonalnymi kamerami i poddano montażowi celem stworzenia multimedialnych materiałów do wykorzystania ich w procesie kształcenia nauczycieli oraz doskonalenia zawodowego. Nagrania filmowe wraz z komentarzem oraz wszystkie publikacje zostały umieszczone na platformie doskonalenie w *sieci.pl* oraz stronie www projektu: *www.scelementarz.pl*. Na niniejszy pakiet składało się także 8 podręczników, obejmujących wiedzę merytoryczną z 4 obszarów przedmiotowych w podziale na poziom klas 1-3 i 4-8. Podręczniki opracowali nauczyciele Szkoły Ćwiczeń, a za ich recenzję odpowiedzialni byli pracownicy nakowi Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej. Obudowę graficzną podręczników opracował grafik.

Po zakończeniu realizacji projektu wszystkie planowane działania będą się koncentrowały na upowszechnianiu powstałych materiałów oraz wdrażaniu ich w szkołach do działań związanych z ich rozwojem.

4

Konsultacje i superwizje – *Monika Pietrzyk*

Założeniem projektu było wsparcie nauczycieli w zakresie rozwijania u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych tj. kreatywność, innowacyjność, przedsiębiorczość, nauka krytycznego myślenia, rozumienia, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej a także doskonalenie nauczania eksperymentalnego oraz metod indywidualnego podejścia do ucznia.

Jednym ze sposobów realizacji tego założenia były spotkania indywidualne, konsultacje oraz superwizje. W spotkaniach i superwizjach brali udział nauczyciele z 7 szkół wspieranych.

Wstęp

Wszystkie działania w zakresie doskonalenia nauczycieli zaplanowane w projekcie zakładały wykorzystanie innowacyjnych treści, narzędzia i zasoby wspierające proces kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych. W projekcie zaplanowano działania wspierające nauczanie eksperymentalne (m.in. wykorzystanie pracowni przyrody Ogród Doświadczeń, nowoczesne pomoce dydaktyczne oraz metody kreatywnego nauczania (w tym koncepcję BLP).

Superwizje, spotkania i konsultacje indywidualne

Superwizja jest niezwykle powszechną i efektywną metodą pracy i rozwoju, która ma swoje korzenie w psychologii i psychoterapii oraz coachingu. Głównym działaniem w superwizji są regularne spotkania osoby szkolącej się i superwizora. W czasie spotkań szkolący się przekazuje relację ze swojej pracy z uczniem, natomiast superwizor ją komentuje. Superwizja jest stałą doskonałą metodą wspierania rozwoju osobistego, zawodowego i warsztatu pracy osób, które z racji wykonywanego zawodu są w stałym kontakcie z innymi ludźmi (uczniowie, rodzice, nauczyciele i personel szkoły) i są zmuszone budować z nimi odpowiednie relacje. Dlatego w naszych działaniach najistotniejszym elementem jest uczenie się.

W procesie superwizji nauczyciele podnoszą swoje kompetencje:

- zawodowe:
  - poprzez wymianę doświadczeń wzbogacali swój warsztat pracy,
  - utrzymywali na wysokim poziomie jakość swojej pracy z uczniami,
  - rozwijali kompetencje kluczowe u uczniów,
  - budowali poczucie świadomości własnych kompetencji i możliwości w aspekcie pozytywnej komunikacji w relacjach uczeń – uczeń i uczeń – nauczyciel,
  - wdrażali i konfrontowali nauczanie innowacyjne oraz eksperymentalne,
  - szkolili się z prowadzenia zajęć z goglami VR firmy Activ,
  - zgłębiali tajniki zajęć z użyciem drukarki 3D,
  - odkrywali możliwości wykorzystania pracowni Ogród Doświadczeń,
  - wykorzystywali techniki informacyjno-komunikacyjne,
  - doskonalili pozytywną komunikację w relacjach uczeń – uczeń i uczeń – nauczyciel,
  - wykorzystywali możliwości pracowni informatycznej do realizacji zadań z przedmiotów przyrodniczych.
- osobiste:
  - dzielili się przemyśleniami, refleksją nad swoimi postawami,
  - rozwijali swoją motywację do pracy,

4

- odkrywali korzyści, jakie może przynieść, np. lepsze zarządzanie czasem,
- budowali poczucie sprawczości swoich działań,
- pobudzali się do refleksji na temat dotychczasowych sposobów działania.

W ramach projektu odbyły się konsultacje indywidualne oraz superwizje, których celem było:

- dostarczanie informacji dla lepszego zrozumienia własnej pracy,
- efektywniejsze rozwiązywanie problemów,
- zastosowanie bardziej skutecznych metod pracy,
- wymiana uczuć i myśli między osobami.

Dla nauczycieli była to doskonała przestrzeń dająca możliwość dzielenia się doświadczeniami, analizowania trudności, odnajdywania istoty problemu oraz dochodzenia do nowych rozwiązań. Efektem tego procesu było również odkrycie napotykaných w pracy z dziećmi barier lub źródeł sukcesów.

Niezwykle cenna okazała się pomoc w doborze najlepszych metod zindywidualizowanych do zrealizowania celów podnoszenia kompetencji kluczowych u uczniów, szczególnie ze szczególnymi wymaganiami edukacyjnymi.

Dużym zainteresowaniem i zaciekawieniem nauczyciele obdarzyli pracę zgodną z koncepcją BLP, której celem jest zmiana roli szkoły – jako instytucji, która przekazuje wiedzę – na instytucję, która pozwoli jej wychowankom na funkcjonowanie w przyszłości. BLP wskazuje następujące umiejętności:

- w zakresie poznawczego aspektu uczenia się – zaradność i pomysłowość (wyobraźnia, tworzenie połączeń, dociekliwość, argumentowanie, wykorzystywanie zasobów);
- emocjonalny aspekt uczenia się – wytrwałość (zaabsorbowanie, umiejętność koncentracji, spostrzegawczość, wytrzymałość);
- strategiczny aspekt uczenia się – refleksyjność (planowanie, zmiana, poprawianie /rewidowanie/, dokonywanie wyborów);
- społeczny aspekt uczenia się – odwzajemnianie (współpraca, współzależność, naśladowanie, empatia i słuchanie).

Wsparcie konsultacjami, spotkaniami oraz superwizją w szkole miało formę:

- indywidualną
- grupową.

Czas trwania superwizji w poszczególnych szkołach zależał od potrzeb osób w niej uczestniczących. Jeśli nauczyciel potrzebował informacji zwrotnej dotyczącej np. poprawności zastosowania danej metody pracy z uczniami, superwizja obejmowała 3 etapy:

- spotkanie organizacyjne, na którym został ustalony cel superwizji, zasady i zakontraktowanie,
- obserwacja nauczyciela w czasie pracy,
- spotkanie po zajęciach i udzielenie informacji zwrotnej.

Jeśli problem był bardziej złożony i miał służyć wypracowaniu i wdrożeniu pewnych zmian, superwizja była rozłożona w czasie. Częstotliwość superwizji podyktowana była zasadami wypracowanymi w czasie pierwszego spotkania oraz tematyką i złożonością problemu.

4

Superwizja pozwoliła nauczycielom:

- profesjonalizować swoją pracę,
- utrzymywać wysoki standard pracy dydaktycznej,
- chronić się przed efektami stresu i syndromem wypalenia zawodowego,
- poznać nowe narzędzia do pracy,
- stać się motywatorem do pracy,
- odszukać swoją zawodową misję,
- rozwijać wiedzę, kompetencje potrzebne w zawodzie nauczyciela.

Nauczyciele ocenili spotkania w następujących opiniach:

- przydatne do dalszego rozwoju osobistego i zawodowego,
- interesująca treść proponowanych zajęć i zadań,
- kompetentnie prowadzone,
- odpowiadające na oczekiwania,
- wysoka przydatność dydaktyczna,
- podręczniki do poszczególnych obszarów dydaktycznych na wysokim poziomie,
- motywacja do odkrywania nowych sposobów pracy dydaktycznej i edukacyjnej dzieci.

Spotkania indywidualne

W ramach projektu realizowane były również spotkania indywidualne, zgodnie z zapotrzebowaniem zgłaszanym przez dyrektorów szkół. Tematyka obejmowała aktualne potrzeby edukacyjne, rozwojowe oraz innowacyjne danych placówek. Podczas spotkań poruszana była następująca tematyka:

- doprecyzowanie możliwości weryfikowania kompetencji kluczowych u uczniów,
- wsparcie w rozwiązywaniu trudności organizacyjnych,
- prezentacja zajęć w pracowni Ogród Doświadczeń,
- konsultacja w temacie zajęć z użyciem drukarki 3D,
- jak stawiać wymagania dzieciom ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, aby w pełni wykorzystać ich potencjał,
- budowanie poczucia sprawczości u nauczycieli,
- prezentacja pomysłów na lekcje przedmiotowe lub lekcje wychowawcze,
- konsultacja w sprawie napotkanych trudności organizacyjnych,
- pobudzenie do refleksji na temat dotychczasowych sposobów działania,
- technologie informatyczno-komunikacyjne na lekcjach,
- pobudzenie do refleksji na temat dotychczasowych sposobów działania,
- budowanie świadomości własnych kompetencji i możliwości w aspekcie pozytywnej komunikacji w relacjach uczeń – uczeń i uczeń – nauczyciel,
- pomoc w doborze najlepszych metod zindywidualizowanych do zrealizowania celów podnoszenia kompetencji kluczowych.

Wszystkie działania w zakresie doskonalenia nauczycieli zaplanowane w projekcie zakładały wykorzystanie innowacyjnych treści, narzędzi i zasobów wspierające proces kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych. W projekcie zaplanowano działania wspierające nauczanie eksperymentalne, m.in. Pracownia Ogród Doświadczeń. Projekt tworzenia ogrodu doświad-

4

czeń ma na celu uzupełnienie pracowni biologicznej, geograficznej czy przyrodniczej dając w przyszłości możliwość prowadzenia ciekawej edukacji w ramach zajęć terenowych. Uczenie się w ogrodzie doświadczeń niesie za sobą wiele pozytywów:

- rozbudzenie chęci do nauki,
- doskonalenie umiejętności uczenia się przez doświadczenie,
- walory prozdrowotne,
- pobudzanie działania w grupie oraz umiejętności współpracy,
- wyczulenie na zapachy, kolory,
- pobudzenie ciekawości i zaostrenie zmysłu obserwacji.

Duże znaczenie mają także walory wychowawcze i korzyści jakie niesie wykorzystanie go w procesie dydaktycznym.

Umiejętności komunikacji wychowawczej pedagogów trzeba traktować jako element składowy kompetencji wychowawczych nauczycieli. Kluczem do tworzenia dobrej relacji pomiędzy wychowawcą a wychowankiem jest komunikacja wychowawcza. Środkiem do osiągnięcia sukcesu są zdolności komunikacyjne. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom zorganizowane zostało spotkanie obejmujące tematyką budowania świadomości własnych kompetencji i możliwości w aspekcie pozytywnej komunikacji w relacjach uczeń - uczeń i uczeń – nauczyciel. Przeanalizowano i przedstawiono konkretne rozwiązania dotyczące barier komunikacji wychowawczej.

Do najistotniejszych wniosków zaliczyć można:

- Konieczność organizacji szkoleń z użyciem posiadanego sprzętu m.in.
  - Zajęcia z wykorzystaniem gogli VR – Program szkolenia powinien być zaprojektowany tak, aby w pełni zaangażować nauczycieli, a przez to w przyszłości uczniów w kreatywne i ekscytujące nauczanie i uczenie się. Doskonałym sposobem poznawania świata są wizualizacje miejsc w trybie 360°, trójwymiarowe obiekty i złożone struktury na wyciągnięcie ręki. To wszystko przenosi lekcje w zupełnie inny wymiar. Nowatorskie podejście do nauczania z wykorzystaniem okularów do wirtualnej i rozszerzonej rzeczywistości doskonale wpisuje się w realizację celów założonych w projekcie.
  - Szkolenie z prowadzenia zajęć z użyciem drukarki 3D. Drukarka 3D to urządzenie szeroko wykorzystywane na całym świecie w procesie dydaktycznym. Dzięki nim uczniowie mają szansę rozwijać w szkołach kreatywność, umiejętności analityczne, wyobraźnię przestrzenną i nauczyć się pracy metodą projektu. Angażując się w różne ciekawe projekty, mogą poszerzać swoje zainteresowania, przy jednoczesnym nabywaniu kompetencji zawodowych, które przydadzą im się po ukończeniu edukacji. Wdrożenie drukarek 3D w tok edukacyjny ma na celu unowocześnienie polskich szkół i wyrównanie poziomu kształcenia.
  - Kolejne szkolenia nt. metod kreatywnego nauczania. Jedną z nich jest koncepcja BLP. Szkolenie odnosi się do problem niskich kompetencji matematycznych, informatycznych oraz posługiwania się językiem obcym przez uczniów szkół podstawowych. Występuje u nich coraz powszechniejsze zjawisko społeczne niskiej motywacji do nauki, brak wiary w sens uczenia się. Podstawą szkolenie było wykorzystanie rozwiązań brytyjskich, ponieważ zmagali się oni z podobnymi problemami. Celem było przeniesienie rozwiązań na polski grunt. Realizacja odbywała się poprzez wdrożenie BLP – koncepcji, która wskazuje, jakie dyspozycje w uczeniu się należy kształcić, by rozwijać kompetencje kluczowe i przygotowywać uczniów do dobrego funkcjonowania teraz i w przyszłości.

4

- Wdrożenie nowoczesnej metodyki nauczania przedmiotów matematyczno-przyrodniczych. Nauki przyrodnicze i matematyczne są niezwykle ważne we współczesnej edukacji, otwierają przed młodymi ludźmi perspektywę ciekawych studiów i atrakcyjnej pracy. Szeroko ujęte działania innowacyjne, podjęte w trakcie szkoleń, przełożyły się na konkretne przykłady realizacji treści przyrodniczych, zaprojektowane z myślą o zajęciach z uczniami. Opracowanie, wprowadzenie nowych pomysłów, połączeń było nowością dla tworzących je nauczycieli. Scenariusze zajęć, eksperymenty, obserwacje przyrodnicze, realizacje zadań, ćwiczeń, kart pracy to tylko niektóre efekty pracy prezentujące różnorodne możliwości zastosowania zdobytej wiedzy w projektowaniu lekcji matematyki, biologii, chemii, fizyki, geografii oraz przyrody.
- Ustalenie kierunków rozwoju i możliwości wsparcia placówki w temacie nauczania innowacyjnego, ustalono osoby odpowiedzialne, terminy.
- Ustalenie sposobów poszerzania wiedzy nt. kompetencji kluczowych u uczniów.
- Podsumowanie wykorzystania możliwości nauczania eksperymentalnego oraz innowacyjnego.
- Zaproponowano wykład nt. Wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu przedmiotów ścisłych – ustalenie terminów oraz szczegółów działań.

Podsumowanie

Wymiana doświadczeń poprzez superwizje, konsultacje z innymi nauczycielami w szkole, choć jest zjawiskiem nowym, powinna być upowszechniana w środowisku edukacyjnym. Działania nauczycieli oparte na głębokiej refleksji nad wykonywaną pracą są jedną z najbardziej efektywnych form uczenia się. W kulturze organizacyjnej szkoły opartej na budowaniu relacji i wzajemnym zaufaniu superwizja ma szansę stać się ważnym narzędziem w świadczeniu usług edukacyjnych na wysokim poziomie.

Spotkania, konsultacje oraz superwizje były realnym wsparciem dla nauczycieli w zakresie rozwijania u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych tj. kreatywność, innowacyjność, przedsiębiorczość, nauka krytycznego myślenia, rozumienia, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej. Stały się także doskonałym narzędziem do doskonalenia nauczania eksperymentalnego oraz odkrywania i zgłębiania metod indywidualnego podejścia do ucznia.

Spotkania przeprowadzone w ramach projektu pozwoliły nabyć nauczycielom praktyczne umiejętności, wyzbyć się obaw i lęków przez nowoczesnością i technologią w szkole, co w przyszłości zaowocuje szkołą, która rozwija, uczy kreatywności i samodzielnego myślenia u młodego pokolenia.

Szkoła w zmianach. Projekt Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM w kontekście zadań współczesnej edukacji. Analiza i interpretacja raportu ewaluacyjnego – *Eugenia Rostańska*

Wprowadzenie

Przestrzenią edukacji jest każde miejsce, w którym uczymy się: wokół nas, w kontaktach z drugim człowiekiem, z książką, z internetem, w sytuacjach, które prywatnie doświadczamy, w miejscach celowo dla edukacji organizowanych, takich jak szkoła. Miejsce to wpisane jest w świat, w społeczeństwo, w którym żyjemy i podlega wpływom i zmianom specyficznym dla tego świata, jego czasu i cech zmieniających się społeczeństw. Edukacja, która się w tym miejscu odbywa, stanowi o przygotowaniu człowieka do życia w zmianach.

Specyfika szkoły, jako przestrzeni edukacji, jest szczególna. Jako instytucja edukacji podlega wszelkim wpływom, które charakteryzują współczesne społeczeństwa. Jej szczególne zadanie, przygotowanie człowieka do życia w świecie i z ludźmi, nie jest wpisane bezpośrednio w cele przedmiotowego kształcenia szkolnego. A jednak stanowi o rezultatach edukacji szkolnej. Dzieje się to przez działania na rzecz kompetencji kluczowych, które stanowią o dynamice rozwoju człowieka i pomagają w tej dynamice przeżyć.

1. Źródła Projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

1.1. Redefiniowanie edukacji czyli szkoła w zmieniającym się świecie

Jako instytucja edukacji szkoła stanowi specyficzną wartość społeczną, która wynika ze znaczenia jej zadań i rezultatów podejmowanych działań. Powinna zapewnić właściwe dla młodych ludzi warunki rozwoju, będąc miejscem zaspokojenia ich potrzeb, kształtowaniem ich postaw, umiejętności i kompetencji, w aspekcie wartości humanistycznych. Szkoła jest miejscem przeżywania i doświadczania własnej aktywności, w relacji z ludźmi i światem. Jest systemem organizacyjnym, któremu powierzono przyszłość społeczeństwa. Powinny więc kumulować się w niej dziedziny i obszary życia społecznego, w którym mieści się przyszłość młodych ludzi. (Banach S., 2005, s.11). Podlega jednak wszelkim wpływom, o perspektywie dalekiej i bliskiej, pozytywnym i negatywnym, burzącym i budującym, które charakteryzują współczesne społeczeństwo, będąc odbiciem obrazu relacji człowieka ze światem.

Do zjawisk wpływających na te relacje, a tym samym na przestrzeń szkoły, należy zaliczyć procesy przemian gospodarczych, które wynikały i wynikają z globalizacji i konsekwencji historycznych zaszłości, które stanowiąc mogą niejako podstawy do wyboru aktywności w świecie. Są one częstokroć zależne od znaczeń zawartych w zachowaniach społecznych i relacjach międzyludzkich, zakotwiczone w schematy historyczne i jego odczycie.

Dla widzenia własnej aktywności w świecie istotnym jest jego obraz skonstruowany przez rozmieszczenie sił finansowych i technologie wytwarzania, współzależności ekonomiczne i sytuacje własnościowe. Złożoność jego struktur potwierdzana jest przez medialny przekaz i intencjonalną informację i komunikację, nastawione na utrwalanie władzy, pozycji na rynku pracy i prestiżu. Złożoność tę współtworzą nowe formy ryzyka i konkurencyjność wiedzy, wpływy ekologii i środowiska nienaturalnego, określonego przez wytworzone przez człowieka układy przestrzenne (por. Rostańska E., 2020).

Człowiek w tak złożonym świecie jest autorem i aktorem przeżywanych zmian. Jako istota niezmienną się biologicznie, żyje we wspólnotach, ze szczególną potrzebą kontaktu z drugim człowiekiem i niekonięcznie uświadamianą potrzebą demokracji. Jest bowiem istotą, dla której wartość w rozumieniu własnym, indywidualnym, jest wyznacznikiem potrzeb a rodzina swoistym habitusem, niezależnie od jej społecznej wydolności.

5

Jakie zatem wobec przedstawionych przemian i zależności jest zadanie szkoły? Jakie miejsce ma szkoła w przestrzeni między uczniem i światem?

W szkole powinniśmy nauczyć się rozumienia zmian, jakie doświadcza człowiek w ciągu swojego życia, w przestrzeni indywidualnego poczucia teraźniejszości, komunikacji doświadczeń, rozumienia siebie i innych, współdziałania. Życie w zmieniającym się świecie wymaga nauki tego, co jest w nim stałe: codzienności, przyjaźni, tolerancji, ekologii, odpowiedzialności, solidarności czyli wartości uniwersalnych. Aby taka była przestrzeń edukacyjna szkoły, muszą być spełnione warunki niezbędne do jej realizacji. Jako podstawowe należy wskazać **decentralizację szkół i ich samorządność**. Oznacza to odebranie zarządzania strukturą i działaniami szkoły administracji, kierującej się własnymi priorytetami, które wynikają częstokroć z zadań poza edukacją. Zmianę takiego widzenia szkoły jako miejsca edukacji, warunkują skrajne stanowiska wobec szkoły i sprzeczne konteksty, w których funkcjonuje. Skrajność tych stanowisk ilustrują zestawienia wynikające z postawy wobec jej zadań:

- szkoła-urząd a szkoła-supermarket – decydujące przyjęte a priori tabele, przepisy i wymagania formalne i rodzice wymagający podporządkowania szkoły ich potocznej wiedzy o edukacji i wyobrażeniom o ich dziecku,
- doniosłość zadań edukacji a ograniczenie przez realia formalne,
- ciągłość zmian a niezmiennność strukturalno-organizacyjna,
- wartości i znaczące cele a brak możliwości indywidualizacji programów i struktury zajęć szkolnych,
- podniosłość nazw i tytułów działań a dominacja działań doraźnych.

Skrajność postaw stanowi uwarunkowanie uniemożliwiające decentralizację szkół i ich samorządność i wymaga **redefiniowania edukacji i szkoły**. Podstawowym krokiem do tego jest zmiana statusu nauczyciela. Szkoła bowiem to uczniowie i nauczyciele a ich relacje stanowiąc mogą o budowaniu obrazu życia z ludźmi i w społeczeństwie. Do niego należy kształtowanie kompetencji i kwalifikacji młodych ludzi. Są one rodzajem szczególnego kapitału, którego znaczenie rośnie w warunkach globalnej konkurencji. Zaś kompetencje i kwalifikacje muszą być stale doskonalone, aby umożliwiały osobom sprostanie wyzwaniom zmieniających się technologii, złożoności procesów gospodarczych i społecznych. Tym samym niezbędne jest uczenie się w różnych formach, miejscach i ze świadomością, iż trwa ono przez całe życie.

Potrzeba więc kompleksowego i spójnego podejścia do uczenia się, w aspekcie decentralizacji szkoły. Zadaniem szkoły, na każdym poziomie kształcenia, jest kształtowanie, w większym niż dotychczas stopniu **kluczowych kompetencji** potrzebnych w wielu sytuacjach życiowych, praktyczne zapoznawanie uczących się z rynkiem pracy i instytucjami społeczeństwa obywatelskiego, a także przygotowywanie do aktywnego uczenia się przez całe życie. Decentralizacja szkoły umożliwiłaby korzystanie z wielu miejsc i form uczenia się oraz organizowanie kształcenia i szkolenia dla indywidualnych potrzeb osób. Może powodować postępujące różnicowanie się dróg kariery edukacyjnej, jednakże może być wartościowym asumptem dla rozwoju mobilności osób w różnych miejscach uczenia się a w konsekwencji pracy i życia w zmianach współczesnego świata.

Umożliwia to wykorzystywanie **okazji i tworzenie sytuacji edukacyjnych** – do rozpoznawania przez ucznia własnych preferencji i możliwości poznawczych, osobistych, spersonalizowanych predyspozycji i uzdolnień, do poznawania i akceptowania przez ucznia własnych możliwości i ograniczeń. Pozwala na poznawanie reguł życia społecznego, umożliwiających wyrażanie własnych myśli i różnorodne formy aktywności oraz wsparcie w zdobywaniu wiedzy o sposobach i korzyściach poznawania świata i siebie.

1.2. Przestrzenie zmian w edukacji szkolnej

Znaczenia edukacji nie sposób przecenić. Spostrzegana jest jako wartość we wszystkich deklaracjach społecznych i jednostkowych. Traktuje się ją jako inspiratora zmian, jako stymulację rozwoju, ale i jako stabilizację życia. Jest sprawcą aktywności i przedmiotem aktywności człowieka. Uczenie się stanowi więc walor współczesności, a równocześnie wymóg, niezbędny do funkcjonowania w globalnym społeczeństwie. Niezaprzeczalne jest więc widzenie siły i wartości edukacji w każdej sytuacji społecznej. Widoczne staje się to w równorzędnym traktowaniu pojęć edukacja i aktywność. Jeżeli przyjmiemy, że podstawą edukacji jest aktywność jej uczestników, to staje się ona edukacją dla zmiany, w kontekście własnej osoby uczącego się i jego miejsca w świecie.

Edukacja pełni więc wiele ról. Ma złożony, dynamiczny wymiar. Odpowiada na potrzeby społeczne, ale równocześnie je wywołuje. Zmienia systemy funkcjonowania człowieka, ale i modeluje plany jego usytuowania wobec idei i manipulacji społecznych. Zatwierdza schematy wiedzy lub uczy wrażliwości i ciekawości poznawczej. Odnosi się do wartości i modeluje w związku z nimi zachowania. Bywa, że umacnia stereotypy, osłabiając aktywność i krytyczne myślenie, jako siła wywołująca zmiany i podlegająca zmianom (por. Rostańska E., Marzec B., 2016).

Zasadniczo wyróżnia się jej dwie zasadnicze funkcje: prymarną i sekundarną. Funkcja prymarna edukacji jest realizowana w strukturach systemowych. Daje ona formalne uprawnienia i umożliwia dalszą edukację poza systemem. Funkcja sekundarna obejmuje ogrom zdarzeń informacyjnych, nieustannie oddziałujących na osobę i społeczną świadomość. Prymarne funkcje kształcenia realizowane są zatem w systemowej edukacji, odpowiadają przyjętym celom programów kształcenia i w sytuacji szczególnej stanowią podstawę dla kształtowania własnej wiedzy i umiejętności. Sekundarne realizowane są poza systemem i wynikają z doświadczenia każdego człowieka, z jego aktywności życiowej (Kojas W., 2015, s. 30).

Rola edukacji i oczekiwania wyrażane wobec niej, podkreślane są znacząco w analizach cech współczesnych społeczeństw. Stawia się więc wobec szkoły, jako miejsca i instytucji edukacji, trudne zadania. Rozlicza się efekty jej funkcjonowania w kontekście myślenia o roli edukacji jako podstawowego mechanizmu rozwoju. Nie biorąc pod uwagę, że zadania te są jednak coraz trudniejsze i coraz bardziej złożone. Szkoła, jako miejsce uczenia się i instytucja społeczna, za to uczenie odpowiedzialna, wtopiona jest w świat współczesny, zmieniający się w tempie szybszym niż mobilność i możliwości zmian systemów edukacyjnych (por. Mizerek H., 2012, s. 12-7).

Wobec przedstawionych przemian współczesnego świata należałoby na nowo zdefiniować cel edukacji w szkole, skupiającej się na człowieku i służącej jego aktywności i rozwojowi. Prymarność celu wiąże się z relacją, której niezmienności wynika z niezmienności podmiotów ją tworzących a mianowicie człowieka i świata, w którym człowiek żyje. Świat jest dla niego przedmiotem poznania, wyrażonego w subiektywnej, indywidualnej relacji, w kontekście humanistycznych wartości. W perspektywie świata, aktywność człowieka może mieć charakter anonimowy. W perspektywie szkoły, człowiek staje się podmiotem nadrzędnym i nie jest anonimowym. Jednakże edukacja człowieka jest nieograniczona. Dzieje się w różnym miejscu i w różnym czasie. Nie tylko szkolnym. Odnosi się do procesów uczenia się oraz tworzenia i organizacji warunków sprzyjających uczeniu się; odnosi się też do działań podejmowanych przez osoby uczące się, osoby nauczające i wychowujące, jak też przez osoby stanowiące o ukierunkowaniu, wywołaniu i podtrzymaniu tych działań przez podejmowanie stosownych decyzji planowania, programowania, organizowania, kierowania, nadzorowania, kontrolowania i oceniania (Kojas W., 2014, s. 26).

5

1.3. Kompetencje kluczowe jako podstawa edukacji

Przedstawione wyzwania, przed którymi staje współczesny człowiek, a w konsekwencji również edukacja, są bezprecedensowe i wymagają specyficznych umiejętności oraz wiedzy. Istotne w procesie kształcenia staje się zatem wyposażenie ucznia w zestaw kompetencji kluczowych, umożliwiających samokształcenie i samodoskonalenie. Kompetencje kluczowe uczniów stanowią wyznacznik jakości edukacji. Określa się je jako fundament sprawnego funkcjonowania człowieka w zmieniającym się świecie (Wójcik K., 2017, s. 95).

Pojęcie kompetencji kluczowych odnosi się do pięciu wymiarów reprezentujących procesy myślowe:

- radzenia sobie ze złożonością (sytuacji, zdarzeń, zjawisk), tj. rozpoznawanie i analizowanie wzorów, zauważanie analogii i różnic pomiędzy dotychczasowymi doświadczeniami i aktualną sytuacją,
- spostrzegania, tj. rozróżniania cech istotnych i nieistotnych, pozwalającego na tworzenie schematów,
- normatywności, tj. umiejętności wybierania właściwych środków do osiągnięcia celów, również spośród tych, które są oferowane zewnętrznie (z jednoczesnym dokonaniem ich wartościowania),
- współpracy tj. orientacji na współdziałanie, rozwijania umiejętności interpersonalnych oraz postaw obywatelskich,
- narracji, tj. rozumienia, co dzieje się w otaczającym świecie, odnajdowania własnego miejsca relacji ze środowiskiem, w ujęciu globalnym (Wójcik K., 2017, s.96).

Jednakże sama idea kompetencji kluczowych, rozumianych jako odejście od tradycyjnego nauczania przedmiotowego i odpowiedź na szybko narastające potrzeby w zakresie umiejętności pracowników, spowodowała ich zmianę i rozszerzenie. Raport OECD wymienia około trzydziestu, uznając za wiodące m.in. umiejętność pracy w zespole, umiejętność posługiwania się nowoczesną technologią informacyjną i komunikowania się, umiejętność radzenia sobie z niepewnością i złożonością.

W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, ministerialny program Kreator opracowywał dostosowanie kompetencji kluczowych do programów nauczania w polskiej szkole. Wybrał pięć podstawowych umiejętności kluczowych jako znaczących dla polskiego systemu edukacji a mianowicie:

- 1) planowanie i organizowanie i ocenianie własnego uczenia się,
- 2) skuteczne komunikowanie się w różnych sytuacjach,
- 3) efektywne współdziałanie w zespole,
- 4) rozwiązywanie problemów twórczy sposób,
- 5) sprawne posługiwanie się komputerem i technologią informacyjną (por. Kompetencje... 1998).

Ideą wyboru tych kompetencji było przekształcenie szkoły do uwzględnienia potrzeb rzeczywistości i do tego by była miejscem i szansą autentycznego rozwoju ucznia, ze szczególnym odniesieniem do dwóch przestrzeni edukacji opisanych w raporcie UNESCO (por. Edukacja... 1998):

- uczyć się, aby żyć wspólnie, aby uczestniczyć i współpracować z innymi na wszystkich płaszczyznach działalności ludzkiej,
- uczyć się, aby być, czyli dołożyć do istnienia i współistnienia wspólnego społecznego globalnego jednostkowego.

W Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23.12.2008 r. kompetencje kluczowe miały ponownie wymiar ściśle przedmiotowy, np. porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, czy kompetencje matematyczne, naukowo-techniczne, informatyczne. Oderwanie od pojęcia kom-

petencja: umiejętności uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość, świadomość i ekspresja kulturalna. Cele działań edukacyjnych zostały ponownie wpisane w podział dziedzin nauki, bez odniesienia do zmieniającego się miejsca człowieka w świecie (Wójcik K., 2017, s. 98).

Koncepcja kompetencji kluczowych i koncepcja kompetencji uniwersalnych, rozumianych na bazie rozwijających się wrodzonych programów i zasobów psychicznych człowieka, zmieniają charakter traktowania kompetencji jako uniwersaliów (Kojis W., 2014, s. 24). W tym kontekście redefinicje edukacji można zatem rozpatrywać jako modyfikacje treści kształcenia i działań szkoły. Modyfikacje te powinny iść w kierunku celów i wartości, które edukacja przedstawia. W tym rozumieniu kompetencje kluczowe stają się podstawą dla działań szkoły i w szkole. Może to umożliwić przełamanie, indywidualnie i społecznie, szkodliwych założeń stereotypów i uprzedzeń w edukacji i w myśleniu o edukacji (Kojis W., 2014, s. 30).

1.4. Uniwersalia w edukacji szkolnej

Rozwój ucznia, jego kompetencje kluczowe lub podmiotowe, nie zawierają w sobie tylko koncentracji na działaniu. Istotny staje się wyznaczony cel lub punkt odniesienia do celów szczegółowych, dotyczący sytuacji a nie tylko aktywności człowieka. Sytuacja ta może być określana przez uniwersalia edukacji, rozumiane jako kreatywność, innowacyjność, przedsiębiorczość, nauka krytycznego myślenia, rozumienia, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej. W refleksji bowiem nad uniwersaliami edukacyjnymi pojawiają się kwestie wartości uniwersalnych a także ich zagrożeń. Łatwiej to uzmysłowić sobie w sytuacji wykazania zagrożeń, które ciążą nad środowiskiem człowieka. Zagrożenie środowiska to zagrożenie samego człowieka. Odniesienie bowiem do spraw zewnętrznych przypomina człowiekowi o jego funkcjonowaniu w świecie realnym. W tym zakresie, również jako uniwersalium dla systemu edukacji wskazuje się pojęcie dobra wspólnego. Jest wskazaniem zarówno na działania jak i na cel.

Wobec zmienności świata i człowieka, w sensie istnienia szkoły, któremu ma służyć, w relacjach nauczyciela i ucznia, wartości i umiejętności uniwersalne, pojawiają się jako znaczące i stanowią podstawę i sens podejmowanych zadań. Bez nich uczenie się jest procesem, którego cel wynikać będzie tylko z doraźnych potrzeb. Pominięcie, minimalizacja znaczenia uniwersaliów i wartości w programach szkoły to zagrożenie edukacji (Rostańska E., 2016, s.102).

Potrzeba zatem znaleźć stałość dla zmieniającego się kontekstu edukacji, konstrukt dla celów i treści, paradygmat we współczesnym zmieniającym się świecie. Potrzeba w edukacji uniwersum niezmiennego, stałego i umożliwiającego niezależność w przemianach i wpływach, jednak uwzględniającego je, przy tak zmiennej sytuacji życia, celów i treści. Potrzeba uniwersalium dla treści i działań edukacyjnych, konstrukt, który by określał sens ich wyboru, w odniesieniu perspektywicznym – człowieka i świata a nie w odniesieniu do struktury przedmiotowo metodycznej, w klasycznym podziale nauk, która charakteryzuje nauczanie szkolne. Cele i treści edukacji muszą zawierać się w uniwersaliach, które pozwalają na odniesienie ich do jej podstawowej funkcji, jaką jest działanie na rzecz rozwoju człowieka. Pojęcie **dobra wspólnego** (Franciszek, 2015, s. 105) może stanowić taki konstrukt, wobec oczekiwań zmieniającego się świata i wyzwań przyszłości. Umożliwia to reakcje na współczesność i wprowadzenie do edukacji jej zmieniających się elementów, przy wyraźnym i niezmiennym określeniu celu tego wprowadzenia i jego zasadności, wobec dynamiczności kontekstu. Uwewnętrznione w treściach edukacji, kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne, stają się przestrzenią uczenia życia w świecie i życia z ludźmi. Niezależnie od codzienności ucznia, niezależnie od podziału przedmiotów szkolnych, niezależnie od polityki oświatowej deklarowanej przez zarządzających szkołami, niezależnie od społecznej bierności wobec szkoły.

5

2. O nowe rozumienie edukacji i szkoły jako miejsca edukacji: Projekt Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM w świetle raportu ewaluacyjnego

Wśród prób, podejmowanych przez pedagogów i organizacje związane z oświatą, przeniesienia do funkcjonujących szkół paradygmatu zmian tj. odniesienia edukacji do kompetencji kluczowych i uniwersaliów edukacyjnych, istotną rolę powinny odgrywać projekty wpisane w oś priorytetową: *Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji*. Określają one bowiem działania na rzecz jakości systemu oświaty czyli pracę szkół w kontekście gospodarki i przyszłej pracy. Tym samym odnoszą się do zmiany oceny szkoły, nie przez wskaźnik *przebieg procesu edukacji* a przez wskaźnik *rezultat edukacji*, widziany w pryzmacie jej odbiorców, aktywnych uczestników procesów gospodarczych, ekonomicznych, zarówno w społecznym działaniu jak i w całościowym uczeniu się (por. Rostańska E., 2018; por. Rostańska E., 2020).

W tę perspektywę widzenia roli edukacji wpisuje się projekt Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM, którego celem głównym było wzmocnienie systemu wspomaganie szkół w zakresie rozwoju u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych, przez szkolenia nauczycieli i udzielenie różnorodnego wsparcia nauczycielom w zakresie rozwijania u uczniów **kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych** tj. kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości, naukę krytycznego myślenia, rozumienia, umiejętności uczenia się, umiejętności pracy zespołowej a także doskonalenia nauczania eksperymentalnego oraz metod indywidualnego podejścia do ucznia.

Wzmocnienie to dotyczyło m.in: szkolenia dla kadry pedagogicznej szkoły ćwiczeń z zakresu metod i form pracy dydaktycznej w aspekcie celów projektowych, utworzenia zespołu ds. rozwoju szkoły ćwiczeń, opracowania materiałów dydaktycznych, utworzenia sieci współpracy, opracowania pakietu materiałów dydaktyczno-metodycznych dla nauczycieli szkół wspieranych w projekcie, doposażenia pracowni szkolnych w ramach czterech obszarów edukacji: matematycznej, przyrodniczej, językowej i informatycznej a także organizacji konferencji i spotkań nauczycieli. Całość działań w projekcie uzupełniała organizacja lekcji pokazowych, konsultacji indywidualnych i superwizji a także wizyt studyjnych w placówkach szkolno-przedszkolnych realizujących projekt, studentów Pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej, będącej partnerem Projektu.

Po zakończeniu działań w Projekcie warto zatem postawić pytania o jego rezultat. Na niego zaś składa się wiele czynników, takich jak:

- uczestnictwo w projekcie, będące efektem przypadku bądź przymusu, bądź ciekawości, bądź świadomego działania dla określonego celu: własnego rozwoju zawodowego, optymalizacji pracy dydaktycznej czy świadomości roli i zadań edukacji,
- aktywność w projekcie: efekt zaangażowania własnego, cech charakteru czy też inspiracji koleżeńskiej lub jej braku...
- korzyści z projektu dla uczestnika: potwierdzenie aktywności zawodowej, nowa wiedza i umiejętności, wsparcie dla dotychczasowych działań nauczycielskich, otwarcie nowych perspektyw,
- wykorzystanie w przyszłości: efekt ucznia chętnego (otwarcie na zmiany, wykorzystanie we własnej pracy, myślenie anlizujące potrzeby i krytyczne wobec schematów postępowania metodycznego) lub niechętnego (bierność wobec zmian, brak rozumienia potrzeby zmian, łatwość schematyzmu i siły konwencjonalnego postępowania).

2.1. Uczestnicy projektu – przebieg ewaluacji i opis respondentów

Odpowiedzi na postawione pytanie o rezultat projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM, w kontekście jego uszczegółowienia, można odnaleźć w ankiecie ewaluacyjnej, przeprowadzonej po zakończeniu jego prowadzenia. Badania ewaluacyjne przeprowadzono w formie sondażu diagnostycznego. Posłużono się techniką ankiety, w której narzędziem badawczym był jej kwestionariusz.

Kwestionariusz ankiety zawierał dziewięć pytań zamkniętych i jedno otwarte. Trzy pytania dotyczyły danych osób ankietowanych i ich aktywności tj.:

- płci osób biorących udział w ewaluacji,
- rodzaju udziału w Projekcie,
- zadań, w którym brała udział ankietowana osoba.

Pozostałe były wskazaniem oceny projektu w aspektach:

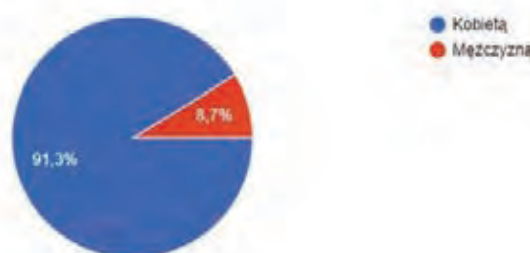
- przydatności do dalszego rozwoju zawodowego,
- treści proponowanych zajęć,
- przydatności dydaktycznej zajęć w projekcie,
- poradników do poszczególnych obszarów dydaktycznych,
- zrealizowania celów projektu,
- funkcjonowania Szkoły Ćwiczeń z perspektywy uczestnictwa w Projekcie.

Ostatnie pytanie ankiety ewaluacyjnej: *Jaka jest Pani/Pana opinia o tego typu projektach edukacyjnych?* pozwoliło respondentom ankietowym na wyrażenie własnej, indywidualnej opinii w kontekście działań w formie realizowanego projektu i mogło dostarczyć zarówno szczegółowych krytycznych uwag jak i wskazań na potrzeby w tym zakresie przyszłych projektów. Jednak częstokroć respondenci odnosili się w swych wypowiedziach do samego projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM. Pozwoliło to na dopełnienie, w analizie ewaluacji, uzyskanych statystycznie rezultatów i ich określenie kontekstowe a także na jakościowe dopełnienie uzyskanych danych liczbowych i ich interpretację.

Ankieta ewaluacyjna projektu została opracowana w ramach prac projektowych Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM i rozprowadzona od 9 maja 2023 r. do 2 czerwca 2023 r. drogą e-mailową, wśród uczestników Projektu. Wzięło w niej udział dziewięćdziesięciu dwóch respondentów, z czego 91% stanowiły kobiety.

T.1 Płeć osób uczestniczących w Projekcie

1. Jestem:
92 odpowiedzi

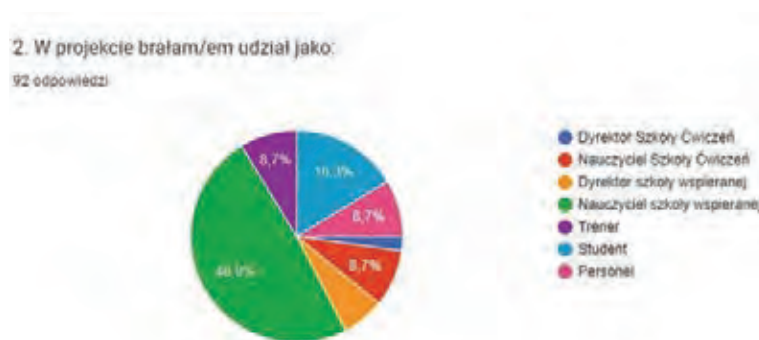

5

Przewaga kobiet biorących udział w Projekcie jest charakterystyczną cechą i odpowiada feminizacji zawodu nauczyciela (patrz Roczniki statystyczne. WUS Katowice.) Stanowi niejako potwierdzenie autentyczności grupy ankietowanej i określa stan zaangażowania kobiet w doskonalenie zawodowe. 9% reprezentacja mężczyzn uzupełnia grupę podejmującą się udziału w Projekcie.

W odpowiedziach na pytanie o **rodzaj udziału** wystąpiło znaczne rozdzielanie wśród respondentów dokonywanych wyborów, zgodnie z przynależnością zawodową i pełnionymi funkcjami.

T.2 Udział w Projekcie

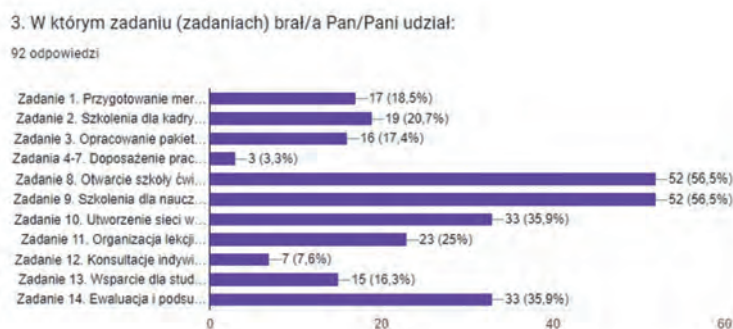

Zródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Powyższy wykres, ilustrujący rodzaj udziału w Projekcie, wyraźnie wskazuje, iż naliczniejszą grupę stanowili nauczyciele szkół wspieranych, co oznacza, iż Projekt spełnił swoje zadania w zakresie szkolenia kadry pedagogicznej z zakresu metod i form pracy dydaktycznej w aspekcie celów projektowych. Dotyczy to również udziału studentów – przyszłych nauczycieli w szkole podstawowej. Trzecią najliczniejszą grupą była grupa trenerów, realizujących Projekt. Za istotną uznać należy obecność dyrektorów szkół wspieranych w Projekcie. Może to w konsekwencji stanowić wartościowe wsparcie nauczycieli podejmujących dalsze działania w szkołach na rzecz rozwoju u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych, inicjowane przez Projekt.

Równie zróżnicowany był udział, odpowiadających na pytania ewaluacyjne, w poszczególnych typach zadań w Projekcie, tym bardziej, iż można było zostać uczestnikiem kilku działań z czternastu wymienionych, według własnej decyzji, bez wskazanych ograniczeń.

T.3 Uczestnictwo w zadaniach Projektu

Zródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Jako zadanie najczęściej wybierane do własnego uczestnictwa respondenci wskazali otwarcie szkoły ćwiczeń (56 %) czyli inicjację projektu i udział w szkoleniach (56%). To znamienna konsekwencja, stanowiąca obraz zainteresowania projektem. Jako następne wskazano utworzenie sieci współpracy (33%) i organizację lekcji pokazowych. Stosunkowo duży procent był również zainteresowany udziałem w ewaluacji.

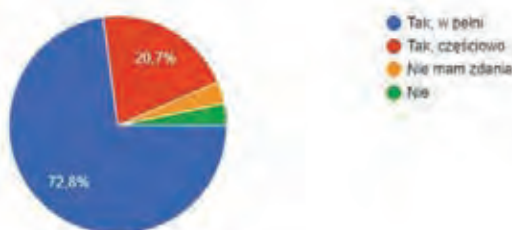
Przytaczane dane z ankiety ewaluacyjnej to informacja o odbiorcach projektu i ich aktywności w nim. Pozostałe dane dotyczą bezpośredniej oceny działań projektowych, wyrażonych jako ocena samego projektu.

2.2. Działania w Projekcie. Ocena jakości i przydatności w badaniach ewaluacyjnych

Jedną z podstawowych ocen, dokonanych przez respondentów, była ocena przydatności udziału w Projekcie do dalszego rozwoju zawodowego, widziana z perspektywy uczestników ewaluacji.

T.4. Przydatności udziału w Projekcie do dalszego rozwoju zawodowego

4. Czy zadanie, w którym brał/a Pan/Pani udział jest przydatne do dalszego rozwoju zawodowego?
92 odpowiedzi

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Ocena przydatności udziału w projekcie do dalszego rozwoju zawodowego, wyraźnie określona została jako wartościowa, ustalając się na około 94 % (73% *tak w pełni*, 21% *tak częściowo*). Pozostałe opcje wyboru odpowiedzi (*nie*, *nie mam zdania*) nie stanowią znaczącej części odpowiedzi. Podobny rozkład nie dotyczy pozostałych odpowiedzi na pytania ankiety ewaluacyjnej. Ma to swoje odzwierciedlenie w wypowiedziach respondentów, których analiza, przez agregację danych i reprezentację wypowiedzeń, potwierdza pozytywną opinię o jakości wykonania zadań projektowych.

Wypowiedzi uczestników Projektu, biorących udział w ewaluacji, odnosić można bowiem do oceny samego Projektu. Jest ona wyrażona w skrótowej formie:

- *Jestem zadowolona/y.*
- *Pozytywna opinia.*
- *Ciekawy projekt.*
- *Pozytywna.*
- *Idea projektu OK.*
- *Bardzo przydatny i wartościowy projekt.*
- *Ciekawe doświadczenie.*

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Były też wypowiedzi uzasadniające pozytywną opinię:

- *Projekt przydatny dla nauczycieli i uczniów obustronnie.*

5

- *Ciekawy projekt. Można było wymienić się doświadczeniami z innymi nauczycielami. Zapoznać się z nowymi rozwiązaniami dydaktycznymi.*
- *Bardzo przydatny dla edukacji projekt. Wskazane byłyby podobne projekty.*
- *Udział w projekcie dał mi możliwość poznania nowych metod nauczania, ciekawych pomysłów na realizację zajęć.*
- *Bardzo wartościowy projekt, liczę, że zostanę zaproszona do udziału w kolejnych. Opinia jak najbardziej pozytywna, na wysokim poziomie.*
- *Bardzo przydatny projekt. Realizowałam kilka podobnych projektów, jednakże tutaj organizację, treści i współpracę oceniam naprawdę wysoko.*

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Były też, w p. 10 ewaluacyjnej ankiety, wypowiedzi oceniające pozytywnie projekt opatrzone szerszym komentarzem:

- *Niezbędna dalsza kontynuacja w innych obszarach działań edukacyjnych. W konsekwencji utworzenie instytucji wspomagającej oświatowe działania innowacyjne od strony prawno-organizacyjnej, społeczno-sociowej i w ramach poszukiwań finansów docelowych. Niezbędne tworzenie korzystnego klimatu dla tego typu przedsięwzięć, jako odpowiedzi na bierność społeczną i niechęć wobec starań o wolność edukacji.*
- *Jako nauczyciel z wieloletnim stażem uważam, że zaproponowane metody prowadzenia zajęć były innowacyjne, a lekcje w których wzięłam udział były kreatywne i nowoczesne. Nauczyciele prowadzący lekcje wykazali się bardzo profesjonalnym podejściem do uczniów, stwarzając przy tym rodzinną atmosferę. Cieszę się, że nasza szkoła wzięła udział w projekcie.*
- *Projekt był niezwykle ciekawy. Zajęcia zaprezentowane podczas pokazu wniosły powiew świeżości do głowy. Po zachowaniu uczniów widać, że nowe metody są skuteczne i lubiane. Całość oceniam bardzo dobrze.*
- *Projekt jest bardzo wartościowy. Oferuje zarówno kształcenie studentów jak i nauczycieli, oprócz tego pozwolił doposażyć szkoły w nowoczesne materiały dydaktyczne. Moim zdaniem cel projektu został zrealizowany w każdym aspekcie.*
- *Zajęcia dostarczają nowe pomysły, pozwalają na kreatywność, pomagają łączyć różne dyscypliny naukowe i przedmioty. Wiedza i umiejętności zdobyte podczas zajęć pozwalają na rozwój interdyscyplinarny.*

Były również sporadyczne wypowiedzi krytyczne bądź negatywnie oceniające projekt:

- *Poza uczestnictwem w konferencji otwierającej i doposażeniem sali w szkole nie czuję, że bym była uczestnikiem tego projektu.*

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

oraz takie, które wskazywały na trudności w uczestnictwie:

- *Trudno było pogodzić pracę nauczyciela i udział w zajęciach realizowanych w ramach projektu, mimo to oceniam projekt za ciekawy i wartościowy.*
- *Brałam udział w wielu projektach, ten był bardzo rozbudowany i jak myślę trudny do zrealizowania.*

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

a w konkluzji wskazanych **trudności**:

- *Niemniej projekt był bardzo interesujący, brawo za organizację. Nie zawiodłam się. Wszystkie szkoły powinny brać udział w podobnych realizacjach.*

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Jako podsumowanie ocen dotyczących przydatności udziału w projekcie warto przytoczyć wypowiedź:

- **Chętnie wezmę udział w kolejnych tego typu projektach!**

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Inny rozkład ocen dotyczył treści zajęć realizowanych w Projekcie. Przy przewadze pozytywnej oceny, odpowiedź „tak”, „w pełni”, nie jest już tak wyraźnie dominująca.

T. 5. Ocena treści zajęć w Projekcie

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Zastanawiające jest, iż odpowiedź *tak, częściowo* uzyskała ponad 67% głosów. Również odpowiedź *nie mam zdania* w tej sytuacji zastanawia swoim wynikiem, ze względu na udział w zajęciach projektowych, dających podstawę oceny, raczej powinna być nieliczna.

W przypadku zestawienia odpowiedzi na pytanie o przydatność dydaktyczną największą liczbę wyborów uzyskała ocena wysoka – 53%, a ocena bardzo wysoka – niespełna 36%.

T.6. Przydatność dydaktyczna zajęć w Projekcie

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

To przesunięcie oceny potwierdzone zostaje nielicznym wyborem odpowiedzi typu: *dostateczna, zbędna, nie mam zdania*.

Również w wypowiedziach uczestników ewaluacji dominuje ocena pozytywna **przydatności dydaktycznej** Projektu wyrażona skrótowo:

- *Bardzo dobra*

5

lub też z szerszym komentarzem lub uzasadnieniem:

- *Od kilkunastu lat realizowałem wiele własnych projektów finansowanych z EFS. Każdy z nich tak jak Szkoła Ćwiczeń ma bardzo duże znaczenie dla uczniów i nauczycieli. Szczególnie w rozwoju kompetencji kluczowych, w tym krytycznego myślenia, pracy zespołowej, działań projektowych, kreatywnego działania.*
- *Uważam, że jest to bardzo fajna inicjatywa. Każdy, kto bierze udział w takim projekcie, może wynieść coś ciekawego i przydatnego.*
- *Opinia jest bardzo dobra. Zajęcia są w pełni interesujące i przydatne do dalszego rozwoju zawodowego.*
- *Projekt jest bardzo wartościowy. Oferuje zarówno kształcenie studentów jak i nauczycieli, oprócz tego pozwolił doposażyć szkoły w nowoczesne materiały dydaktyczne. Moim zdaniem cel projektu został zrealizowany w każdym aspekcie.*
- *Bardzo przydatny projekt. Realizowałam kilka podobnych projektów, jednakże tutaj organizację, treści i współpracę oceniam naprawdę wysoko.*
- *Projekt przydatny dla nauczycieli i uczniów obustronnie.*
- *Zajęcia dostarczają nowe pomysły, pozwalają na kreatywność, pomagają łączyć różne dyscypliny naukowe i przedmioty. Wiedza i umiejętności zdobyte podczas zajęć pozwalają na rozwój intradyscyplinarny.*
- *Tego typu projekty są bardzo przydatne. Wzbogacają wiedzę i usprawniają umiejętności nauczycieli.*
- *Myślę, że bardzo dobrze, że nauczyciele mogą dokształcać się m.in. przez udział w wyżej wymienionym projekcie. Było to cenne doświadczenie. Wiedza praktyczna z warsztatów jest przeze mnie wykorzystywana podczas zajęć.*
- *Bardzo przydatne w podnoszeniu kwalifikacji.*
- *Tego typu projekty są bardzo przydatne w ponoszeniu kwalifikacji. Służą podwyższeniu jakości pracy placówki oświatowej.*
- *Cieszę się, że wzięłam udział w projekcie, poznałam wiele kreatywnych i innowacyjnych metod nauczania (jak np. koncepcja BLP), chętnie wezmę udział w podobnych przedsięwzięciach :)*

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

W opiniach respondentów ankiety ewaluacyjnej projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM nie wystąpiła wypowiedź o braku przydatności a podsumowaniem analizy wypowiedzi może być stwierdzenie:

- **Warto poszerzać horyzonty**

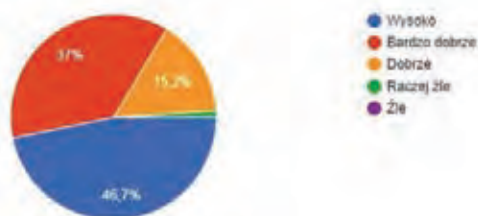
Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Ocenie w ankiecie ewaluacyjnej poddane zostały **materiały dydaktyczne**, poradniki do poszczególnych obszarów dydaktycznych, opracowane w ramach prac projektowych.

T. 7. Ocena poradników do poszczególnych obszarów tematycznych

7. Jak Pani/Pan ocenia poradniki do poszczególnych obszarów dydaktycznych?

92 odpowiedzi

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Ocena materiałów dydaktycznych przez respondentów – wysoko 37%, bardzo dobrze 47%, odzwierciedla wypowiedź:

- *Otrzymaliśmy bezpłatne poradniki i inne ciekawe materiały. Zorganizowano fantastyczną konferencję wyjazdową dla nauczycieli... bardzo to doceniam... Widać było ogrom ludzi zaangażowanych w projekt.*

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

2.3. Realizacja celu projektu i znaczenie uczestnictwa w projekcie w świetle ewaluacji

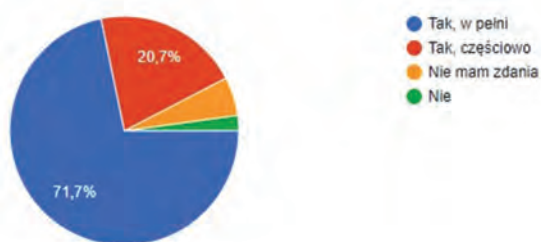
Istotnym składnikiem oceny projektu była opinia o jego **celu** i o **znaczeniu** uczestnictwa w projekcie. Opinie wyrażone o tych dwóch aspektach uczestnictwa w Projekcie. Widzenia potrzeby zmian funkcjonowania kompetencji kluczowych i uniwersalnych umiejętności, stanowić mogą probabilistyczną podstawę do planowania zmian w szkołach. To znaczący sygnał, że takie zmiany mogą mieć miejsce.

Tym bardziej, że ocena respondentów, dotycząca skutecznej realizacji celu projektu to 91% oceniających na *tak*, z czego 71% na *tak w pełni*.

T. 8. Ocena zrealizowania celu Projektu

8. Czy cel został zrealizowany?

92 odpowiedzi

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Tę ocenę podkreślają również wypowiedzi respondentów odnoszące się do celu Projektu:

- *Zajęcia dostarczają nowe pomysły, pozwalają na kreatywność, pomagają łączyć różne dyscypliny naukowe i przedmioty. Wiedza i umiejętności zdobyte podczas zajęć pozwalają na rozwój interdyscyplinarny.*
- *Cieszę się, że wzięłam udział w projekcie, poznałam wiele kreatywnych i innowacyjnych metod nauczania (jak np. koncepcja BLP), chętnie wezmę udział w podobnych przedsięwzięciach :)*

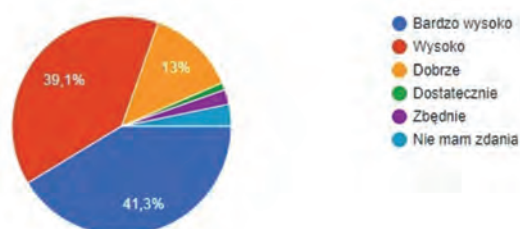
Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Wysokiej ocenie realizacji projektu odpowiada wystawiona przez uczestników ewaluacji ocena sensu działań i funkcjonowania Szkoły Ćwiczeń.

T. 9. Sens działań i funkcjonowania Szkoły Ćwiczeń

9. Jak Pani/Pan ocenia sens Szkoły Ćwiczeń z perspektywy uczestnictwa w projekcie?

92 odpowiedzi

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICzeń Z ELEMENTARZEM

Wśród respondentów widoczne jest rozdzielenie oceny na *bardzo wysoko* (40%), *wysoko* (39%) i *dobrze* (13%). Pozostałe wskazania bez statystycznej istotności.

Potwierdzają to również wypowiedzi uczestników ewaluacji. Jako wartość dodana w tym zakresie wskazano na **możliwość kontaktów nauczycielskich**, umożliwiających wspólną analizę podejmowanych problemów związanych z pracą w szkole i wymianę doświadczeń edukacyjnych:

- *Tego typu projekty cechuje bardzo wysoka przydatność dla nauczycieli. Zbyt mała liczba praktyk w trakcie studiów powoduje, że nauczyciele nie są w pełni przygotowani do zawodu. Ponadto rozwój dydaktyki poszczególnych przedmiotów, różnorodność metod, technik nauczania wpływa na ustawiczne doskonalenie warsztatu pracy. Projekt takie zadania spełniał.*
- *Uważam, że dla przyszłych nauczycieli jest to pomocne. Cieszę się, że mogłam wziąć w nich udział.*
- *Jest to doskonała okazja do poszerzenia swojej wiedzy i umiejętności dydaktycznych. Skłaniają do refleksyjności nad własnym warsztatem pracy. Dzięki szkole ćwiczeń odkryłam nowy kierunek rozwoju zawodowego.*
- *Jako dyrektor szkoły wspieranej oceniam projekt dobrze, tego typu przedsięwzięcia są szkołom i nauczycielom potrzebne.*
- *Ciekawy projekt. Można było wymienić się doświadczeniami z innymi nauczycielami. Zapoznać się z nowymi rozwiązaniami dydaktycznymi.*
- *Uważam, że bardzo owocne były spotkania nauczycieli poszczególnych przedmiotów na warsztatach. Wymiana pomysłów, przećwiczenie wspólnie różnych gier i zabaw dydaktycznych wzbogaca warsztat metodyczny.*
- *Uważam, że takie projekty edukacyjne pozwalają zarówno na rozwój osobisty, jak i dostarczają wielu przydatnych narzędzi do pracy. Dzięki nim można też wymienić się doświadczeniami z nauczycielami z innych szkół, zainspirować ich pracą i nawiązać współpracę. Chętnie wzięłabym udział w innych projektach edukacyjnych tego typu.*
- *Dzięki takim projektom istnieje możliwość wymiany doświadczeń pomiędzy nauczycielami uczącymi w różnych placówkach. Nauczyciele mają możliwość udziału w ciekawych szkoleniach mających na celu pokazanie ciekawych i nowych metod nauczania oraz wykorzystania pomocy dydaktycznych podczas zajęć.*

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICzeń Z ELEMENTARZEM

W tym obszarze wystąpiły również pojedyncze opinie krytyczne:

- *Ten projekt był dla mnie zdecydowanie niepotrzebny, zmarnowałam swój czas na coś, co doskonale już wcześniej znałam. Żadna z pokazanych metod czy stylów pracy nie była dla mnie odkrywcza, nowa, motywująca do zmian. Kompletnie niczego się nie nauczyłam, bardzo się nudziłam na warsztatach. Prelegenci mili i sympatyczni, ale jak dla mnie – mówili o czymś, co już od dobrych kilku lat funkcjonuje w aktualnej metodologii nauczania (akurat języka angielskiego). A jeśli dla kogoś było to odkrywcze to współczuję zarówno uczniom, jak i szkole. Mam ponad 10 lat doświadczenia w nauczaniu, na bieżąco aktualizuję swoją wiedzę metodyczną i wierzyć mi się nie chce, że przedstawione style pracy (itp.) są dla kogoś nowością, bo oznacza to, że ktoś nie idzie z duchem czasu i nie interesuje się zmieniającym się otoczeniem. Oj kiepską widzę przyszłość oświaty, jeśli nauczyciele-prelegenci są tak w tyle z nowoczesnymi metodami nauczania i uważają, że to, z czego szkolą innych, jest innowacyjne.*
- *Trudno mi oceniać inne projekty, jeśli chodzi o ten konkretny projekt to uważam go za zmarnowany czas, część wykładów przegadana, platforma zupełnie nie intuicyjna, niewygodna w użytkowaniu. Duży plus za wartość spędzenia wspólnego czasu ze współpracownikami (poza zaplanowanymi zajęciami).*
- *Ciekawie jest zobaczyć taki projekt, ale niestety trudno go wdrożyć w szkole publicznej z dużą liczbą uczniów w klasie. Wymaga dużego zaangażowania nauczyciela, zwłaszcza w pierwszym roku wdrażania. Problemem są też uczniowie, którzy nie są w stanie z różnych przyczyn (deficyty lub zachowanie) pracować w taki sposób.*

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Wskazują one zarówno na **oczekiwania uczestników** Projektu, bez odniesienia do jego celu jak i na możliwe trudności z jego wykorzystaniem do pracy dydaktycznej. Mimo sporadyczności uwag, ich nieznaczącej reprezentacji mogą stanowić wskazania do badań rzeczywistości edukacyjnej.

Podsumowaniem przedstawionych opinii może być określenie funkcjonowania Szkoły Ćwiczeń jako::

- **Świetna integracja**

3. Projekty edukacyjne w obszarze osi priorytetowej: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji – ocena i wskazania potrzeb w świetle ewaluacji projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Uczestnicy Projektu, w dziesiątym pytaniu ankiety ewaluacyjnej, mieli możliwość wypowiedzania się o potrzebie w pracy szkół tego typu projektów, w którym uczestniczyli.

Pomijając wypowiedzi, o których piszę w w/w punktach, można dokonać interesującej analizy obrazu **funkcjonowania** szkoleń projektowych w społeczeństwie szkoły, w aspekcie potrzeb, oczekiwań i skutków dla edukacji. Świadczą o tym wypowiedzi typu:

- Z całą pewnością są bardzo przydatne w rozwijaniu posiadanych umiejętności.
- Takie projekty są bardzo przydatne w pracy.
- Bardzo przydatny dla edukacji projekt. Wskazane byłyby podobne projekty.
- Powinno być ich dużo więcej.
- Projektów edukacyjnych powinno być więcej.
- Są bardzo wartościowe. Są przydatne. Wszystkim przynoszą korzyści.

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

5

Cześć uczestników Projektu uzasadniała swoje pozytywne odniesienie do projektów edukacyjnych, realizujących jako cel wzmocnienie systemu wspomagania szkół w zakresie rozwoju u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych, przez szkolenia nauczycieli i udzielenie różnorodnego **wsparcia** nauczycielom:

- *Myślę, że bardzo dobrze, że nauczyciele mogą dokształcać się m.in. przez udział w wyżej wymienionym projekcie. Było to cenne doświadczenie. Wiedza praktyczna z warsztatów jest przeze mnie wykorzystywana podczas zajęć.*
- *Wartościowe, podwyższające jakość kształcenia dzieci, rozwijające dla wszystkich uczestników.*
- *Cenię sobie wszelkiego typu projekty edukacyjne, które propagują nowoczesne sposoby zbierania i przetwarzania danych, stosowanie mniej lub bardziej zaawansowanych metod TIK, których używanie w szkole należy promować.*
- *Są bardzo pomocne, rozwijają nas i dają możliwość nowego spojrzenia na edukację. Czego bardzo obecnie potrzebujemy.*
- *Tego typu projekty i inicjatywy są potrzebne – zarówno dla początkujących nauczycieli, którzy dopiero wypracowują swój warsztat pracy, jak i nauczycieli z długoletnim stażem, gdyż pokazują nowe metody pracy z uczniem.*
- *Projekty edukacyjne tego typu z pewnością przyczyniają się do wzrostu kompetencji nauczycieli do prowadzenia różnego rodzaju zajęć przy pomocy nowoczesnych środków.*

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

W opiniach podkreślano **znaczenie** takich projektów dla jakości systemu edukacji i – co szczególnie zostało podkreślone – dla ukształtowania myślenia o edukacji przyszłych nauczycieli, obecnie studentów:

- *Niezbędna dalsza kontynuacja w innych obszarach działań edukacyjnych, w konsekwencji utworzenie instytucji wspomagającej oświatowe działania innowacyjne od strony prawno-organizacyjnej, społecznościowej i w ramach poszukiwań finansów docelowych. Niezbędne tworzenie korzystnego klimatu dla tego typu przedsięwzięć, jako odpowiedzi na bierność społeczną i niechęć wobec starań o wolność edukacji.*
- *Uważam, że takie projekty są potrzebne dla studentów – przyszłych pedagogów. Zajęcia teoretyczne w murach uczelni są potrzebne, ale to dzięki praktyce i obserwacji studenci są w stanie zdobyć większą wiedzę. Im więcej studenci mogą obserwować czy uczestniczyć w zajęciach, tym łatwiej będzie im w późniejszej pracy jako pedagoga. Poznanie metod edukacji i interakcja z uczniami jest wartościowym doświadczeniem dla studentów.*
- *Z perspektywy studenta tego typu projekty są wartościowe. Dzięki nim studenci poznają przyszłą pracę ze strony praktycznej, a nie tylko teoretycznej. Jest to też dobra odskocznia od zwykłych zajęć, które studenci mają na uczelni.*
- *Uważam, że tego typu projekty edukacyjne są bardzo pomocne. Poszerzają wiedzę i pozwalają zdobyć nowe umiejętności tj. kreatywności, pracę w zespołach, zrozumienie umiejętności dziecka oraz indywidualnego podejścia do każdego z uczniów. Zobaczyć jak lekcje przeprowadzone są w praktyce. Projekty przygotowują również przyszłych studentów do pracy i uczą ich otwartości na nowe metody edukacyjne.*
- *Projekty, które zostają dobrze przygotowane są jak najbardziej potrzebne. Dużo ciekawostek, miła atmosfera, przyciąga do tego i aż chce się uczestniczyć w tym. Bardzo fajne doświadczenie i myślę, że nie jedna osoba z chęcią poszłaby jeszcze raz.*
- *Uważam, że tego typu projekty edukacyjne są niezwykle interesujące i potrzebne, w szczególności studentom. Niosą za sobą ogromną wartość merytoryczną i praktyczną, która będzie przydatna w przyszłości.*

5

- *Myślę, że tego typu projekty są bardzo pomocne jeśli chodzi o przygotowanie do zawodu nauczyciela. Można zobaczyć, jak funkcjonuje szkoła od „środka”. Dają mnóstwo wiedzy, pomysłów i można się w nie w pełni zaangażować.*
- *Według mnie takie projekty edukacyjne są bardzo potrzebne dla studentów. Dzięki takim projektom studenci mogą zobaczyć i dowiedzieć się, jak działają różne szkoły.*

Źródło: Raport z badań ewaluacyjnych projektu Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM

Zakończenie

Zmiany cywilizacyjne spowodowały, iż edukacja znalazła się w konieczności reakcji na osiągnięcia naukowo – techniczne, nowe technologie informacyjne i komunikacyjne, internet a także towarzyszące temu zjawiska intensywnych przemian gospodarczych i ekonomicznych, tworzenie się gospodarek opartych na wiedzy i konkurencji, społeczeństw sieci, społeczeństw uczących się, organizacji i współzależności globalnej na skalę wcześniej niespotykaną. Dzieje się tak również w globalnym środowisku naturalnym, w którym usadawia się światowa przestrzeń gospodarcza (Szempruch J., 2014, s.17).

Powstała zatem sytuacja, w której przed edukacją staje permanentnie przekształcający się kontekst jej działań. Jest on coraz bardziej złożony i trudny do ogarnięcia. Wymaga to redefiniowania samej edukacji, jej uniwersaliów, stanowiących punkt odniesienia dla jej celów, treści, działań i języka. Sytuacja ta również wynika ze szczególnego sytuowania edukacji wobec założonych celów i ich efektów, bywa iż nieadekwatnych do zamierzeń. Z jednej strony charakteryzuje ją doniosłość zadań, które ma realizować edukacja, z drugiej ograniczona przez realia możliwość tej realizacji. Szkoła jutra w coraz większym stopniu musi się dostosowywać do zmieniającego się świata, jego dynamiki zmiany i formułującego się nowego postindustrialnego społeczeństwa. Aby funkcjonować w warunkach, jakie niesie przyszłość, uczenie się musi mieć inny, niż dotychczas dominujący, transmisyjny charakter. Projekt Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM wpisuje się w myślenie i działanie na rzecz szkoły w zmianach, realizując zadania projektowe, wspierające nauczycieli w ich działaniach na rzecz edukacji i szkoły jako miejsca edukacji w kontekście kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych powierzonych im uczniów.

Bibliografia

- Banach Cz.: Szkoła w reformie systemu edukacji – teoria i praktyka. w: Edukacja – szkoła – nauczyciele. Red. J. Kuźma, J. Morbitzer. Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej Kraków 2005.
- Edukacja: jest w niej ukryty skarb, Raport dla UNESCO, Międzynarodowej Komisji ds. Edukacji dla XXI wieku pod przew. J. Delorsa, Warszawa 1998, s. 12
- Franciszek: Laudato si. 2015 Wydawnictwo Pallottinum Poznań
- Kojs W.: Modalne aspekty edukacji i pedagogiki”, Chowanna. Tom Jubileuszowy. „Modalne aspekty treści kształcenia”. Red. W. Kojs, Katowice, 2009, s. 32
- Kojs W.: Edukacja w kontekście życia zdrowia i globalizacji. w: *Edukacja i zdrowie w dobie globalizacji*. red. W. Kojs, E. Rostańska, K. Wójcik, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej Dąbrowa Górnicza. 2015, s. 9-30
- Kojs W.: Prakseopedagogiczny wgląd w wybrane zagadnienia edukacji, gospodarki i globalizacji, w: *Edukacja i gospodarka w kontekście procesów globalizacji*, red. W. Kojs, E. Rostańska, K. Wójcik, Impuls Kraków 2014, s. 17

5

- Kompetencje kluczowe w szkole, MEN – Program Kreator, Kraków 1998
- Mizerek H.: Jakość edukacji. Dyskursy, które wybrzmiały milcząc. w: *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*. Red. Grzegorz Mazurkiewicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków 2012, s. 13-28.
- Rostańska E., Marzec B.: Rzeczywistość edukacji, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej Dąbrowa Górnicza 2016
- Rostańska E.: Edukacja wczesnoszkolna. Oczekiwania i przydatność w perspektywie aktywności zawodowej i społecznej w: *Edukacja dziecka. Różnorodność perspektyw i działań*. Red. E. Rostańska.; B. Marzec, K. Wójcik. Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2017
- Rostańska E.: Wspólne dobro jako edukacyjna treść i działanie w kontekście encykliki *Laudato si*. w: *Wybrane zagadnienia edukacji ekologicznej. Refleksje wokół encykliki Laudato si*. Wydawnictwo Instytutu Teologicznego. Kraków 2016
- Rostańska E.: Obraz edukacji i jej odbiorców w kontekście doświadczania zmian. Digitalpress, Będzin 2018
- Rostańska E.: Konteksty edukacji szkolnej w obszarach indywidualnych doświadczeń. Wydawnictwo Naukowe Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2020
- Szempruch J.: Wyzwania dla edukacji w zmieniającym się społeczeństwie, w: *Edukacja i gospodarka w kontekście procesów globalizacji*. Red. W. Kojs, E. Rostańska, K. Wójcik, Impuls Kraków – 2014, s. 93-104
- Wójcik K.: Kompetencje kluczowe w edukacji wczesnoszkolnej i emocjonalne konteksty ich nabywania w: *Edukacja dziecka. Różnorodność perspektyw i działań* red. E. Rostańska, B. Marzec, K. Wójcik. Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2017, s. 93-105

Uwagi końcowe, czyli radości i troski realizatora

– *Maria Lorek, Włodzimierz Porębski*

Projekt realizowany był w wyjątkowo trudnym czasie, który zapewne wejdzie do historii nie tylko naszego kraju, ale i całego świata, jako okres zagrożenia ludzkości. Kilkanaście miesięcy wdrażania „Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM” przypadło na czas pandemii Covid 19. W dużym stopniu sparaliżowało to przewidziany we wniosku o dofinansowanie harmonogram oraz realizację zaplanowanych działań. Był to też powód przedłużenia trwania projektu (początkowo miał zakończyć się 31 grudnia 2022 r.).

Napotkaliśmy wiele trudności w realizacji, co paradoksalnie spowodowało mobilizację całego zespołu projektowego, która pozwoliła je pokonać.

Opisując przeszkody, na pewno należy wskazać na:

1. Trudności w organizacji zaplanowanych działań ze względu na choroby zarówno trenerów, jak i uczestników szkoleń powodujące konieczność zmian terminów szkoleń.
2. Zmiany opiekuna projektu, skutkujący w opóźnieniach obiegu dokumentacji projektowej pomiędzy Instytucją Pośredniczącą a realizatorem projektu.
3. Opóźnienia w informacji zwrotnej, czyli kłopoty w komunikacji pomiędzy szkołami wspieranymi a realizatorem projektu.
4. Sytuację rynkową – finanse wskazane w budżecie – po etapie jego tworzenia wniosku o dofinansowanie uległy znaczącym zmianom.
5. Brak środków finansowych na bieżącą realizację projektu, spowodowanych długim okresem oczekiwania na transze dofinansowania (patrz punkt 2).

Wskazując na pozytywne aspekty, wymienić trzeba:

1. Realizację wszystkich zaplanowanych w projekcie zadań mimo trudności.
2. Bardzo dobrą współpracę z partnerami.
3. Dobre opinie uczestników wskazane w ankietach podsumowujących realizację projektu.
4. Wypracowane w ramach projektu materiały edukacyjne.
5. Zaangażowanie nauczycieli tworzących Szkołę Ćwiczeń do działań na rzecz przekazywania doświadczeń wypracowanych w projekcie.
6. Wsparcie dla studentów kierunków edukacyjnych, przyszłych nauczycieli i pedagogów.

Gdybyśmy musieli postawić na szalach wszystkie za i przeciw dotyczące naszego projektu, i zobaczyć, która szala przeważa, już na wstępie niniejszego podsumowania zdecydowanie twierdzimy – warto było!

Fundacja Ekologiczna – Wychowanie i Sztuka „Elementarz” jest doświadczonym projektodawcą – w latach od przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i wszystkich okresów finansowania (2000–2006, 2007–2013, 2014–2020) zrealizowaliśmy, samodzielnie bądź w partnerstwie, kilkadziesiąt projektów wspierających beneficjentów z przedszkoli, szkół podstawowych, nauczycieli, ale również osób w różny sposób wykluczonych społecznie. Głównie były to projekty Europejskiego Funduszu Społecznego, ale także Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego czy Funduszu Inicjatyw Obywatelskich. Realizowaliśmy także projekty z Funduszu dla Organizacji Pozarządowych Grantu Blokowego Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy czy też Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Patrząc z tej perspektywy, doświadczonego „starego wygi w realizacji projektów”, musimy ocenić, że „Szkoła Ćwiczeń Z ELEMENTARZEM” był jednym z najtrudniejszych projektów dotychczas realizowanych. Ale i dającym najwięcej satysfakcji z jego prowadzenia.

Nawiązując do doświadczenia – nasza Fundacja uratowała przed likwidacją wiele małych wiejskich szkół, stając się dla nich organem prowadzącym, najczęściej na prośby społeczności lokalnych, co zresztą jest jednym z podstawowych celów statutowych. Historia wielu europejskich małych miejscowości, w których zlikwidowano szkoły wskazuje, że to pierwszy i podstawowy powód zamierania życia lokalnego (szkoły są swoistym centrum kulturalnym wsi), wyludnienia (młodzież ucieka do miast), a co za tym idzie, końca historii dla kiedyś tętniącej życiem wsi. Dlatego w projekcie uwzględniliśmy także szkoły „wiejskie”.

Odnosząc się bardziej szczegółowo do za i przeciw naszego projektu, musimy stwierdzić, że największe zawirowania zostały spowodowane przez obostrzenia sanitarne związane z okresem pandemicznym. Nauka zdalna, absencja chorobowa nauczycieli (trenerów) i uczniów, spowodowały konieczność elastycznego podejścia do, wydawałoby się, sztywnego harmonogramu realizacji projektu.

Problemy pandemiczne dotknęły także Instytucję Pośredniczącą, co spowodowało zmiany personalne na stanowisku opiekuna projektu, utrudnioną komunikację i wielodniowe oczekiwanie na informację zwrotną w istotnych sprawach podczas realizacji projektu.

Te same przyczyny powodowały problemy komunikacyjne na linii Szkoła Ćwiczeń – Szkoły Wspierane. Proste, w normalnych warunkach, sprawy urastały do rangi problemów.

Ogromnym problemem była dla nas sytuacja rynkowa kraju, jako pochodna sytuacji ogólnej. W projekcie zaplanowano wiele działań i zakup wyposażenia, w określonych cenach, realnych w okresie przygotowania wniosku o dofinansowanie. Owszem, można było się spodziewać „zwyyczajowej” zwwyżki cen, ale nikt nie mógł przewidzieć braków rynkowych i nie znanej od lat inflacji.

Wspomniane problemy z opiekunem projektu z Instytucji Pośredniczącej spowodowały opóźnienia w ocenianiu kolejnych sprawozdań z realizacji (wniosków o płatność), które w sięgnęło nawet dziesięciu miesięcy! Brak zatwierdzenia wniosków to brak kolejnych transz dofinansowania. Brak dofinansowania, to utrudniona realizacja kolejnych zadań projektowych.

Ale dość narzekania, tym bardziej, że wszystkie kłopoty udało się przezwyciężyć. Wskażmy sukcesy. Pierwszy już opisaliśmy – wszystkie zaplanowane w projekcie zadania zostały zrealizowane w 100%.

Fundacja Ekologiczna – Wychowanie i Sztuka „Elementarz”, Publiczna Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Fundacji In Corpore, Niepubliczna Placówka Doskonalenia Nauczycieli Fundacji In Corpore, oraz Akademia WSB – okazały się w najwyższym stopniu instytucjami godnymi słowa „partnerzy w projekcie”. Najlepsza nagroda dla każdego działania są dobre informacje zwrotne go dotyczące – opinie, ankiety ewaluacyjne i nieformalne opinie dotyczące realizacji „Szkoły Ćwiczeń Z ELEMENTARZEM” dodają nam skrzydeł! Nieskromnie dodamy, że z materiałów edukacyjnych wytworzonych w projekcie jesteśmy bardzo dumni, wierząc że dobrze przysłużą się korzystającym z nich.

Projekt pozwolił na nawiązanie współpracy pomiędzy szkołami, co uważamy za jedną z największych „wartości dodanych”. To we współczesnej relacji szkół należy do rzadkości. Najczęściej każda szkoła działa w osamotnieniu – realizując nadmiar nałożonych na nie zadań.

Cieszy nas każdy obserwowany przejaw interkomunikacji między szkołami – nie tylko na etapie „instytucjonalnym”, ale przede wszystkim „personalnym” – zawiązywanych przyjaźniach i codziennej współpracy i pomocy wspierającej „pracę u podstaw”.

Radością był odbiór propozycji projektu przez studentów. Mając w pamięci swoją edukację w szkole podstawowej, zauważali inny styl nauczania i podejście do edukacji. Z chęcią uczestniczyli w lekcjach pokazowych, zadawali pytania, byli zainteresowani różnymi aspektami pracy w szkole.

Projekt „Szkoła Ćwiczeń” należał do najbardziej wymagających. Przyjęcie odpowiedzialności za proponowane koncepcje, metody – było dużym wyzwaniem.

Szkoła, nauczanie, to ciągle zmiany. Ufamy, że takie myślenie udało nam się umocnić wśród wszystkich uczestników projektu.

Dziękujemy Ministerstwu Edukacji i Nauki, Ośrodkowi Rozwoju Edukacji, Partnerom, Szkołom Wspieranym, Nauczycielom i Uczniom, oraz wszystkim innym uczestnikom, za wspólną realizację czegoś wspaniałego – projektu „Szkoła ĆWICZEŃ Z ELEMENTARZEM”.

ISBN 978-83-86566-75-4